

G l a d.

Volk-glad! Izozad
dan, dva, se plazi potihem za tabo —
— Kako ti je brate? — Biló je bolj slabo! —
In tretji dan ti plane za vrat,
z nogami ti prsi in trebuh opaše
in jaše, jaše, jaše!

Brez svetega Duhá je strop . . .
Otrok — iz matere pojdeš v grob.
Kaj jočeš, Ana? — Kam, Andrej?
Nikar, ob pozni uri tej! —
Ha, štej jih doma, cekine, štej!
Daj, daj, — saj imaš! — za maše! —
Glad jaše, jaše, jaše!

In oče je prasec in mati je zver,
zakoljeta dete, prodasta hčer,
in fant tolovaje ima za pajdaše —
Glad jaše, jaše, jaše!

Za vsakim oglom, bled in suh —
oči kot oglje — potika se duh.
Vse več in več: — rodi jih mrak —
čuj žvižge, topòt ob trdi tlak!

Kdor vrata imaš, obrni ključ,
 zapri klavir, upihni luč —
 Bog čuvaj hiše vaše!
 Glad jaše, jaše, jaše!

Ga vidiš, rabelj? Oko v oko?
 Pomeri dobro, zamahni krepko!
 Tu, tu mi sedi in me jaše,
 o, jaše, jaše . . .

Oton Zupančič.

13. XII. 1908.

Desetniki.

Na licih srečo, v srcu smrt,
 na ustnih smeh in v duši srd,
 pogled — željá do samih zvezd,
 za čelom — beda, žar, boleost, —
 oj, koliko jih takšnih gre!

Brez sveč, češčenihsimarij,
 ob cesti, v šumi, pod vozmi,
 na temnih vislih vrv za vrat,
 z nabrežja reke v kalni hlad —
 oj, koliko jih hodi spat!

In takšnih, ki jih sprejme prst
 brez ros oči, brez žalnih vrst . . .
 Nad grobom moli dežev šum:
 „Proklet mu Bog je grešni um . . .“
 Oni pa se režé na dnu . . .

A kdor to ve, njegov smehljay
 boli, njemu je mrkel maj,
 on sliši z vej vse polno prič
 in gre, pod noč, za prazen nič,
 in kjer umolkne, zamolči —
 ej bogme! — žalostnih reči . . .

Vladimir Levstik.

Siromak Matija.

Ivan Cankar.

i me več ne pozdravil, ne spoznal. Če sem ga srečal, je hitel prihuljen mimo, pogledal je postrani ter izginil za oglom kakor senca. Hodil je urno, visoko je privzdigal kolena in rame, ovratnik je imel privihan do ušes, klobuk na čelo potisnjen; tako hodijo siromašni reporterji siromašnih časopisov; potikajo se po kavarnah in po skritih krčmah, nihče ne ve, kje stanujejo in od česa žive; kadar umrje časopis, izginejo za dolgo časa in se nenadoma spet prikažejo, če zasnuje mlad politik novo stranko z radikalnim glasilom. Tak pa je bil Matija in tako je hodil vse odtlej, ko je doživel najbolj čudno zgodbo svojega življenja. Samo dekoracije bom za silo premenil, drugače pa bodi vse, kakor je bilo.

* * *

Peljal se je k svoji nevesti. Vso pot je premišljeval, kako bi rekel in razložil, da bi se izvršila „stvar“ brez sitnosti. Toda premišljevati ni mogel z jasnim razumom in veselim srcem; kajti pokrajina je bila jesensko žalostna, vsa mrtvaška. Na drevju je viselo samo še par rumenih listov, veje so strmele kvišku kakor dolge, gole, črne roke, v nebo proseče; nebo samo pa je bilo sivo, hladno, brezčutno; začel je pršeti droben dež, narahlo je potrkaval na okno kupéja.

„Pa bodi, kakor je Bog razsodil! Rekel bom, razložil bom — nato pa se zgodi karkoli in kakorkoli! Saj je vse določeno in sklenjeno, ostane le še oblika; tista pa se ustvari sama, kakor je pač ura in prilika!“

Tako je ukrenil, pri srcu pa mu ni bilo nič prijetno. Čutil je strahoma, da beseda laže in da je oblika poglavitna stvar in da se edino zaradi te oblike vozi daljno pot skozi žalostno jesensko pokrajino.

Kakor je premišljeval, vseh misli konec je bil vzdih: „Da bi se že vse končalo, pa kakorkoli! Da bi zdajle zatisnil oči, spal,

spal, spal ter se vzdramil šele jutri osorej, ko bi bilo že vse daleč za menoj! Prijetno bi bilo . . . v spominu je celo gnusoba ob-solnčena!“

Ugledal je rdeče strehe mesteca nad strmim bregom; in preko lic, po vsem životu se mu je polagoma razlival mraz. V srce mu je segla otroška malodušnost; kar je bilo moči v njem, je nena-doma vsa omahnila — kakor da mu je padla na tla pred noge.

„Ko bi se kar vrnil . . . ali ko bi se peljal še malo dalje v tiste lepe kraje? Saj se nikamor ne mudi, saj je jutri še tudi čas . . . in tudi še prihodnji teden! Kar brez vsake pameti sem se bil napotil! Treba je bilo stvar dodobrega premisliti, natanko preudariti; jaz pa kar — hajd na pot! Napisati je bilo treba, vse od prve do zadnje besede, razložiti brez razburjenja, brez bridkosti, solzá in takih reči . . . Glej, saj bi res rajši vso to nemarnost pismeno opravil; misli teko glaje s peresom nego z jezikom . . . meni še celo, ki sem neroden in plašljiv . . . O, da bi vsaj solnce sijalo!“

Vlak se je stresel in ustavil; Matija je stopil na peron. Upog-njen je šel, kakor vklenjen hudodelec, in vztrepetaval je; čudno mraz mu je bilo v topli suknji in domislil se je, da je bolan.

„Tak, kakor sem, se napravim na to grenko pot . . . še po-steljo bi bil vzela s seboj, zdravnika in apoteko! V krčmo stopim, popijem kozarec gorkega vina . . . resnično, piti je treba! Naj se jezik zapleta, da le strahu ni v srcu!“

Stopil je v krčmo; skozi okno je videl na blatno cesto, na nizke, puste hiše, tiho dremajoče v sivem jesenskem dežju.

„O sveti Matija, moj patron — tukaj sem živel, v tej samoti, ki se je sama sebi pristudila! In tukaj sem še hotel —“

Pil je tako hlastno, da si je spalil ustnice. Vroče vino se mu je razlilo po žilah, planilo mu je v lica. Strah je utonil v meglo, komaj da je še razločilo srce njegovo črno senco; in kakor je senca tonila, so se svetlikali izza megle zmerom jasneje veseli pozdravi iz prihodnosti.

„Zgoditi se mora! Saj pravi Hamlet sam: če se zdaj zgodi, ne zgodi se pozneje; če se ne zgodi pozneje, zgodi se zdaj; in če se zdaj ne zgodi, zgodi se kdaj pozneje . . . Tekle bodo solze, pa naj teko zdaj, da bo opravljeno!“

Ko je prišla ura, da vstane ter se napoti, je tiho vztrepetalo srce, ker je nenadoma razločilo v megli tisto visoko črno senco in ker so plaho ugasovale vesele misli. Ozrl se je po krčmi, pogledal je na ulico.

„Saj ni še čas; tako pusto je in sivo kakor navsezgodaj . . . ni človeka na cesti, še okna, zdi se mi, so zagrnjena . . . V takih gnezdih ne žive ljudje, dokler poldne ne zazvoni . . . Tik pred poldnevom pridem, pa tudi ne zamudim!“

Čakal je, gledal je z mrkim očesom skozi okno in je pil. Zdelo se mu je, da hiti čas, kakor ni hitel nikoli; če se je ozrl na uro, je videl natanko, kako se je premikal kazalec, počasi, enakomerno . . . kakor zlobno in zasmehovaje.

Zaklel je Matija, ko se je vzdignil; v srcu se mu je oglasilo čuvstvo, podobno sovraštvu, in prikazalo se je temno v mrkih očeh.

„Kaj je bilo treba te gnusobe! Čemu je potreba, da moram pregaziti ta blatni jarek, predno stopim na čisto travo!“

S hitrimi koraki je šel preko ulice in neprijetno mu je bilo, da je hiša tako blizu . . . „še za najkrajšo misel ni časa, komaj za en stavek!“ Stopil je v vežo, šel je po lesenih, strmih stopnicah, v temnem hodniku je potrkal na duri.

Pozdravil ga je mlad obraz, zardel od radosti.

„Da si prišel! Dolgo si odlašal . . . pa samo da si prišel!“

Pogledala mu je v oči, pa je utihnila, žarka radost v licih je ugasnila.

„Zakaj si hud name?“

„Stopiva v izbo . . . kaj bi v veži!“

Ozrl se je po izbi, po starinskem, okornem pohištvu, po belih zastorih, po svetih podobah v zabledelih pozlačenih okvirih in je za trenotek zatisnil oči. Pozdravila ga je bila preteklost, vsa tiha in lepa, kakor je bila. In pogledal je svojo nevesto: kakor je stala pred njim, se mu je zdela manjša in bolj otroška nego kdaj poprej; in tudi iz njenih oči, plaho vprašujočih, je pozdravljala, vabila in očitala preteklost.

„Kaj ne bi stopil še v svojo izbo? Pripravljena je zate . . . zmerom je bila pripravljena; cvetice so tam in jabolka, kakor si imel rad . . .“

Matija je začutil, da je truden.

„Saj se tukaj lahko pomeniva!“

Sedel je na zofo, ni odložil mokre suknje, klobuk je držal v roki. Ona je stala sredi izbe, strmela je nanj z motnimi očmi.

„Saj razume, saj vse ve, še predno sem govoril!“ ga je izpreletelo.

„Mate!“

Vstal je kakor v nenavadnem strahu in se je pokrtil.

„Francka, pojdiva na cesto . . . v krčmo pojdiva! Tam bova govorila . . . vse si bova razložila . . . brez očitanja . . . Pojdi!“

„Ali ne bi matere pozdravil?“

„Ne . . . rajši ne, zdaj ne . . . pozneje . . . Pojdi!“

Molče si je ogrnila ruto in je šla za njim.

Dokler nista stopila na ulico, nista govorila besede. On je trepetal od srda; srdit je bil nase in nanjo, na dež, ki mu je pršel v lica, na blato, ki mu je cmokalo pod nogami, na vlažne, sive hiše, ki so gledale neprijazno nanj.

„Prokleti dež . . . ob takim vremenu na tako pot! Pod vislice bi šel rajši ob takim vremenu . . . nič hujše bi ne bilo!“

Krčma je bila prazna in mračna. Naročil je gorkega vina; dokler ni bila pred njima steklenica, v prtič zavita, sta molčala in pogled se je plah in nezaupen umikal pogledu.

Točil je, nato je vzdignil kozarec; takrat sta se jasno in dolgo pogledala iz oči v oči; tih strah je bil v njenih, v njegovih tiha boleost.

„Glej, Francka, saj se nisem napravil z lahkim srcem na to pot . . . noge so mi bile od kamena. Desetkrat sem šel k vozu, desetkrat sem se vrnil. Boljše bi bilo, da sem bil stopil kar prvokrat, da sem kar brž opravil . . . manj bi bilo bridkosti, manj očitanja!“

„Zakaj se bojiš besed? Nič ti ne bom očitala!“

Neprijetno mu je bilo, da je videla njegov strah in v strahu njegov greh.

„Kar vse si razloživa, Francka . . . da bo jasno pred nama, kakor je bilo in kakor je zdaj . . .“

„Nič drugega ni treba razložiti, Mate, nič drugega povedati, nego če me imaš rad ali če me nimaš rad. To je vse, Mate!“

Čutil je, da mu gleda naravnost v obraz in da je brala tam ves odgovor — jecljajoče, polrazločne besede bojzljivca in grešnika.

„Ni to vse, Francka . . . Še veliko drugega je treba premisliti in spoznati; midva pa sva živela kakor otroka in sva mislila, da je z ljubeznijo samo vse opravljeno . . .“

„Čemu bi govoril take puste besede, ki so na jeziku, v srcu pa jih ni! Rajši govori neprijazne besede, le da iz srca govoriš! In če ti je težko, pa mi samo roko daj in reci adijo . . . en lep adijo za vsa tri leta, ko sem te ljubila!“

Prebledel je; na srce mu je bilo potrkalo kakor tiha roka, zašepetalo je: „Ne reci!“

„Tudi jaz sem te ljubil!“

Francka se je počasi vzdignila; čisto bled je bil njen obraz, oči pa so bile motne in suhe.

„Vrnila ti bom prstan, Mate; poročno obleko, ki si mi jo kupil, pa bom hranila; pogledala jo bom in jo pobožala, kadar ne bom mogla spati . . .“

Zardel je in oči so se mu zasolzile.

„Ne tako, Francka, ne takih besed . . . ne takega slovesa! Glej, rad sem te imel . . . in še ob tej uri te imam rad! Ampak pomisli . . . vsenaokoli se ozri, ne strmi naravnost, pa boš spoznala, kar sem jaz spoznal! . . . Rada sva se imela, pa sva hodila roko v roki in sva mislila, da sva se napotila naravnost v paradiž . . . jaz pa sem se ozrl in sem spoznal, da sva se bila napotila v brezdnost . . . Jaz, popotnik, ki ne vem, kam drži moja cesta, sem bil hudodelec, ko sem te prijel za roko, da bi hodila z menoj . . .“

„Ne razumem te; tako govori, da te bom razumela; nisem učena; ti sam si rekel, da sem otrok, ko si me še rad imel . . .“

„To sem mislil povedati, Francka, da bi morda dan prišel, ko bi ne imela kruha, da bi morda čas prišel, ko bi doma ne imela . . .“

„Vse to sem vedela že prej, Mate, ko si me še rad imel!“

„Vedela si, ali pomislila nisi, da bi bil greh . . .“

Sklonila je glavo, pogledala ga je, nasmehnila se je tiho.

„Kaj, praviš, da je greh?“

Ni ji pogledal v oči, ni odgovoril.

„Pa se posloviva, kakor je božja volja!“

Ponudila mu je roko.

„Saj bom še prišel, Francka, še bom prišel!“

„Nič več ne boš prišel, nikoli več!“

Komaj je slišal njen glas; šepet je bil iz srca, ustnice se niso genile.

„Pa boš včasih pomislil name . . . in takrat Bog s teboj in s tvojo dušo!“

Gledal je za njo, ko je odprla duri; skozi okno si ni upal pogledati. Mirno je stal, kakor da bi poslušal njene korake na blatni ulici, v temni veži, na strmih stopnicah. Zdaj je pač stopila v izbo, s tihim korakom, upognjena; zdaj je pač odprla duri v njegovo izbo, s cveticami okrašeno, zanj pripravljeno; zdaj je pač sedla na zofo, ogrnjena v ruto, kakor je bila . . . Obraz se mu je spačil v zloben smehljaj.

„Dobro smo opravili, vse je šlo gladko, vse po vrsti! Zdaj pa kar v paradiž!“

Ko je stopil preko izbe, so mu bile noge tako težke in okorne, kakor da so hodile ves dan in še vso noč.

* * *

Ob pustem večeru, ko je zunaj naletaval moker sneg, da je bila vsa cesta umazana, brezdanja brozga, je pil Matija v krčmi z bratom v bridkosti. In ker je bil pijan, je pripovedoval sebi in njemu svojo dolgočasno zgodbo.

„Čisto resnično je bil paradiž pred menoj! Poznal sem dekleta, lepega, da se mi je bleščalo v oči, če sem ji pogledal naravnost v obraz. In ni me zasmehovala tisti prvi hip, ko je spoznala . . . moje občudovanje. Zakaj bistro preudari: zgolj občudovanje je bilo! Moje srce me namreč pozna, nevredno cunjo, in si ni upalo zakoprneti med zvezde same . . . Samo enkrat sem ji poljubil roko, pa sem čutil, da sem bil oskrunil svetišče. Morda le zdaj tako čutim — takrat je bilo toliko sreče v meni, da nisem imel časa za očitke in bridkost. Zakaj verjemi: več sreče je v občudovanju nego v ljubezni! . . . In zdaj se okreni v stran, nikar mi v lice ne poglej! V blazni uri sem upal, da pride čas, ko bom sedel ž njo v zlati voz ter se odpeljal naravnost v sveta nebesa. Tako sem upal, brat moj v bridkosti, in nič me ni bilo sram! Solnčil sem se ob njeni strani, strmел sem v svetle zvezde, ki jih je bilo vse polno v njenih očeh, in užival sem na račun prihodnosti sladkost kraljevanja, še predno sem bil kronan . . . Ampak glej, pot do kronanja, do kraljevanja in do zlatega voza je bila zagrajena s plotom. Nizek se mi je zdel in že precej vegast, zato sem sklenil, da ga preskočim. Imel sem namreč ljubico, nevesto sem imel. Mehko gnezdece je bilo tam, prebivališče tihe radosti. Zdaj se spominjam tistih časov in tistega kraja samo, kadar sem pijan; zakaj izmed tistih pijancev sem, ki plešejo, kadar so pijani, in ki ne smejo misliti in se ne spominjati, kadar so trezni. Vse je bilo že domenjeno in pripravljeno, zaročni prstan sem ji bil že dal, celo poročno obleko sem ji bil že kupil, sirotici . . . pa se nenadoma domislil, da sem ustvarjen za kraljevanje in da je treba preskočiti plot. Grem . . . še ob teje pijani uri vidim vsak korak tiste poti, slišim vsako besedo, kakor da si jo zdajle ti govoril! In sem preskočil plot . . .“

Brat v pijanosti in bridkosti se je nasmehnil in je pomežiknil.

„Pa si zakraljeval!“

Siromak Matija je povetil glavo in je bil ves resen in trezen. Iztegnil je roko preko mize, strmel je naravnost v brata, klonil je glavo zmerom niže.

„Ali veš, kaj je rekla, ko sem stal grešnik pred njo? Da bom včasih pomislil nanjo in da se takrat Bog usmili moje duše! . . . In ali veš, da bi zdajle, kakor je pot dolga in strma, po kolenih šel, da bi jo videl? In da jo ljubim s tolikim trpljenjem, kakor je prej nikoli nisem ljubil? Od tiste ure, ko je stala v bridkosti pred menoj in rekla: Bog se usmili tvoje duše! . . . Takrat je ugasnil paradiz, kakor da ga nikoli in nikjer ni bilo!“

„Čemu se ne vrneš?“ je vprašal brat.

„Ali bi se ti vrnil?“

Spogledala sta se preko mize, gledala sta si dolgo v oči in sta molčala.

Jesen.

Solnce, solnce, kaj tak burno žgó
v dneve tihe zlati ti trakovi:
trudno polje, trudni so gozdovi,
več ljubečih rok ne čutijo.

A kdor zdaj jih ljubi in objame,
zadnjo moč in zadnjo kri jim vzame,
da jih zgodnja smrt objela bo.

Solnce, solnce zlato vrh nebá,
sije dalje, sije, nič ne mara;
kakor ogenj silnega požara,
huje še nad poljem plapolá;

kakor mož, ki blazen, brez obzira
ženi, ki mu mrzla v rokah umira,
huje še se v usta ji vsesá.

A. Gradnik.

V večnem mestu.

Spomini. Dr. Jos. Tominšek.

(Dalje.)

2.)

ečno mesto sem imel že davno za seboj, ko so mi stali prizori z rimskega „korsa“ še vedno živo pred očmi. In še zdaj vzamem večkrat v roke pregleden načrt rimskega mesta, ki sem ga kupil pri prodajalcu časnikov in aktualnih brošur na oglu ceste Cavour in trga Esquilino. Za orientacijo po mestu izprva tega načrta nisem mogel prav spretno rabiti, ker je urejen na italijanski način, baš nasprotno nego naši načrti in zemljevidi: zgoraj je jug, spodaj sever, na levo vzhod in na desno zahod. Sila všeč pa mi je bil načrt zato, ker so vse glavne stavbe na njem narisane v pravi podobi, kakor na majčkeni razglednici. Kako izrazito se prikazuje „korso“ od severnega konca, kjer se na vsaki strani začenja z Marijino cerkvijo (S. Maria in Monte Santo ter Chiesa de Miracoli), pa doli do trga „Venezia“ na severnem vznožju Kapitolija! Omenjeni cerkvi sta si popolnoma enaki, po pročelju, kupoli, po zvoniku na oglu; obe sta po zasnovi (iz XVII. stol.) proračunjeni nalašč za ta prostor. V trikotniku ž njima stoji že navedeni obelisk na trgu „del Popolo“ kot mejnik „korsa“ proti severu, postavljen v sredo med štiri leve, ki bruhajo vodo iz žrela; cesar Augustus ga je leta 10. pred Kr. postavil božanstvenemu solncu na čast v „velikem cirkusu“; papež Sikst V. ga je konec XVI. stol. premestil sem in na vrhu tega nekdanj poganskega spomenika se zdaj blesti mogočen križ v višini 36 m.

Ako krenemo po „korsu“ proti jugu in se ozremo na desno v cesto „de' Pontefici“, vidimo še drug pomnik na mogočnega cesarja Avgusta, njegov „mavzolej“, kjer je bil pokopan on in skoraj vsi njegovi nasledniki do cesarja Nerve. Iz enostavne okrogle stavbe, ki je še ohranjena, si težko predstavljamo prvotno lepoto in mogočnost tega grobišča, onda obdanega z lepimi nasadi; poslopje samo je bilo zvrha pretvorjeno v vrt s cipresami. V srednjem veku je služilo za trdnjavo; kar je bilo tu umetnin, se je odneslo drugam; izmed dveh obeliskov, ki jih je Augustus postavil sem, so prenesli enega pred zdaj kraljevo palačo na Kvirinalu, enega pa pred prelepo

Marijino cerkev na Eskvilinu. Oba sta prava dika svojima sedanjima prostoroma.

Do tukaj „korsó“ še ni kaj živahen; stopimo pa le še nekaj korakov dalje, kjer se izteka vanj od leve prečna ulica „delle Croce“, in že postane položaj drugačen. Od vseh strani prihaja in se privaža elegantni ženski svet, bodisi cvet, sad ali šiška, in to celo ob dopoldanskih urah: v cerkev gredo rimske signore in signorine! Tu na desni namreč stoji odzunaj razmeroma neznamenita, znotraj bogato opremljena cerkev „S. Carlo al Corso“, kamor hodijo te dame razkazovat svojo pobožnost na isti način kakor svoje klobuke in čevljičke. Ne morem drugače reči; kajti vsakdo mora biti, vsaj v prvem trenutku, ogorčen, videč, da dere ta ženščad sem le zato, ker je moderno, obiskovati to cerkev, kakor je moderno, posecati „korso“. Cerkvá je v Rimu povsod dovolj — okrog 380 jih je menda — krasnih in umiljenih, da človeka nehote dvigujejo k pobožnim čutom; a taka dama se bo mimo petindvajsetih cerkvá peljala baš k temu sv. Karlu, ker je ob korsu in ker je to moderno... Opazoval sem celo, da so kake ženskice prikoketovale do te cerkve; vstopile so v njo za nekaj minut in potem koketovale nazaj doli proti lepi palači Ruspoli (na desni) in Bernini na levi, blizu katere je (na Silvestrovem trgu) glavni poštni in brzozavni urad, v posloplju nekega nekdanjega samostana; morda tam čaka pismo poste restante . . .

Mičnejši povod privablja občinstvo k neki drugi cerkvi, k prav skriti „S. Maria della Pace“, južno od Umbertovega mosta blizu trga Navona. Okrog te cerkve postopa ob dopoldanskih urah skoraj vedno precej starih ženic in mladih deklet; s kritičnim očesom presojuje razne parčke (stare in mlade), ki se privažajo od vseh strani. Navada je namreč, da se udeleži vsak novoporočeni par baš v tej cerkvi prve maše v svojem zakonskem stanu.

Najživahnejši je „korso“ v južni svoji tretjini, ki se začneja pri trgu „Colonna“; najzagrizenejši šetalci, posebno pravi mestni frkolini, se spuščajo na severno stran sploh samo do tega trga. Tod zavlada včasih prava zmešnjava, ker se morajo skozi brezposelno množico prerivati v ta kraj, poln prodajalen, tudi ljudje, ki imajo dovolj posla, in krošnjariji sitnarijo od vseh strani. Ta del ceste spominja na berlinsko Friderikovo cesto, samo da se v Berlinu promet vrši redno (na desni gori, na levi doli), tu pa kakor pač prilika nanese. Lahko si predstavljamo, kaka gneča in kako vpitje nastane ob času rimskega karnevala, ki se razvija baš tu! Sam ga (v juliju!)

seveda nisem videl. — Trg „Colonna“ (steber) je imenovan po 30 m visokem stebru starorimskega cesarja Marka Avrelija, ki stoji na njega zapadnem delu. Tu sem zvečer poslušal vojaško godbo, po dnevi študiral reliefe, ki se vijejo okrog stebra in v sliki prikazujejo vojske omenjenega cesarja z Germani. Mikalo me je tudi, da bi zlezal na vrh; sredi okroglega stebra peljejo namreč stopnice prav do viška, kamor je papež Sikst V. dal postaviti kip apostola Pavla; a poraba teh stopnic ni dovoljena, ker se je menda bati, da bi se steber ne zrušil.

Mimo Markoavrelijevega stebra se pride z nekaj koraki, proti zapadu na desno, na trg „Monte Citorio“, katerega severno stran zavzema italijanska državna zbornica („Parlamento“ ali „Camera de' deputati“), stara palača, pred katero je tudi postavljen star obelisk. „Grič“ Citorio, ki na njem stoji parlament, je pravzaprav umeten; tu so se namreč pri pobožanstvovanju (apoteozi) sežigala trupla rimskih cesarjev; iz ostankov priprav, pepela itd. se je nakopičil pravcat griček. Oni obelisk pa je bil prinesel cesar Augustus iz Egipta, da je služil — visok je 25 m — kot kazalec ogromne solnčne ure nekoliko pod palačo Ruspini.

3.) Nadalje proti jugu si sledijo na „korsu“ palača za palačo; najvažnejša je „Palazzo Doria“ z dragoceno galerijo slik („Galleria Doria-Pamphilij“). Današnji „korso“ se na jugu končava pri trgu „Venezia“, starorimska „Via lata“, ki se vobče krije s „korsom“, pa je peljala tik pod Kapitolij čez ta trg, ki je osrčje današnjega mesta, njega prometno središče in izhodišče na vse strani. S tega trga je za novinca orientacija najlaglja. Na njem je končna postaja cele vrste prog električne cestne železnice: k Sv. Petru, k Angelskemu gradu, k Pantheonu, na pošto, na kolodvor, k Lateranu, k Sv. Pavlu — t. j. začenši z zapadom (Sv. Peter!) preko severa (pošta!) okrog v vseh smereh. Dokler čakamo primerne voza, nam na tem trgu ne bo postalo dolgčas; kot Avstrijci si bomo pač najbolj ogledovali palačo „Venezia“, ki tvori zapadno stran trga. Ta palača, z manjšim prizidkom (Palazzetto Venezia) proti Kapitoliju, je namreč avstrijska last in v njej je nastanjeno avstrijsko poslaništvo pri rimski kuriji. Poslopje je kolosalno, enostavno masivno, brez posebnega nakita, z bolj redkimi okni, kakor kaka trdnjava, sploh v slogu florentinskih palač. Kardinal Barbo (kot papež Pavel II.) je začel stavbo okrog leta 1450.; vsa obstoji iz temnega kamena, ki so ga vzeli iz rimskega „koloseja“. Zato si ogleduje stavbo tudi starinoslovec s posebnim spoštovanjem. Papež Pij IV. je palačo podaril benečanski

republikli in z Benetkami vred jo je leta 1797. dobila Avstrija, ki jo ima še zdaj. -- Na nasprotni strani trga si je dogradila baš lani zavarovalna družba „Assicurazioni Generali Venezia“ blestečo moderno palačo, spodaj s svetovno znano kavarno „Faraglia“; ob lepih poletnih večerih, zlasti kadar se luna dviga izza Kapitolija, v katerega senci sedimo, in nalahno igra godba, moramo tu malo posanjati pri črni kavi ali sladoledu, ki se nam pretvarjata v nektar in ambrozijo, ob kontrastujočih vtiskih, mogočnih tako, da se, pozabivši sedanjost, za trenutke čutimo brezčasne.

Zadaj za to asekurančno palačo stoji cerkev „Najsvetejšega imena Marije“ (S. S. Nome di Maria), postavljena v zahvalo za poraz Turkov pred Dunajem leta 1683. V starem veku pa je tu in deloma na prostoru bližnjih poslopij stal tempelj, ki ga je posvetil cesar Marcus Aurelius slavnemu svojemu predniku Trajanu. Odtod naprej proti jugu tik pod severovzhodno pobočje Kapitolija se je v starem Rimu raztezalo tržišče „Forum Traiani“, skupina najlepših stavb, kar jih je imel razkošni Rim. Mogočni rimski cesarji niso poznali ovir časa, prostora in denarja! Da je dobil Trajan primeren prostor za svoje tržišče, je dal prekopati sedlo med Kapitolijem in Kvirinalom, celih 30 metrov globoko; tako je dobil stavbišče, po 200 metrov dolgo in široko. Umestil se je na ta prostor obsežen trg („forum“ v ožjem pomenu), obdan z dvema vrstama stebrov, nadalje krasna dvorana (bazilika), pred njo velikanski steber kot glasnik Trajanove slave in naposled že omenjeni Trajanov tempelj. — Ta krasota je izginila že davno. Stari „forum“ pokriva nekaj nepravilnih ulic s precej revnimi hišami — slavna in bedna Italija! — o Trajanovem templju ni skoraj niti sledu; goli prostor stare „bazilike“ je vendar vsaj za tretjino odkrit, spodnji deli lepih stebrov, ki so nosili streho, so še v precejšnjem številu ohranjeni in stoje tam, kjer so stali pred 1800 leti. A kot ena izmed prvih znamenitosti rimskih se dviga pred baziliko omenjeni osamljeni „Trajanov steber“ visoko v zrak, skoraj še neokrnjen v svoji mogočni širini in tridesetmetrski višini, kakor bi ga ščitil kip sv. Petra, ki izza XVI. stol. zavzema mesto, kjer se je prvotno blestel — Trajanov kip. V njem so, kakor v zgoraj opisanem Marka Avrelija, znotraj stopnice, ki peljejo do vrha in so s posebnim dovoljenjem pristopne. Okrog površja pa je potegnjen dolg trak reliefov s poltretjim tisočem podob, ki slikajo Trajanovo vojsko z Dakijci. V podstavku je Trajanova žara, zdaj tudi pristopna.

Le-ta steber je izmed vseh naprav na celotnem Trajanovem tržišču skozi vsa stoletja ostal odkrit; vse drugo se je sesulo ali

pozidalo. Tudi kolikor je „bazilike“ vidno, je izkopana iz tal tako, da je tlak današnjega trga „Piazza del Foro Trajano“ precej višji, nego je marmornati tlak „bazilike“. Star napis izpričuje, da je za dobitvev prostora bilo prvotno izkopane toliko zemlje, kolikor je Trajanov steber visok. — Trajanu se pripisujejo tudi obširni razvaljeni kopališki prostori, ki so znani pod imenom „Titove toplice“ („Terme di Tito“); ležijo pa med kolosejem in Eskvilinom in na njih ozemlju je jako stara cerkev „Sv. Petra v verigah“ (S. Pietro in Vincoli). Cerkev je namreč, kakor se poroča, bila postavljena (leta 442.), da se shranjujejo v njej verige, v katere je bil vkovan sv. Peter. Tujci posečajo cerkev v prvi vrsti zaradi Michelangelovega spomenika papežu Juliju VI. z veličastno upodobljenim, mogočnim Mojzesom.

Vzhodno od „Trajanovega tržišča“ so se v starem času vrstile lepe reprezentativne stavbe, sama tržišča z bazilikami, templji in stebrišči. Stikoma s Trajanovim je stalo Avgustovo, dalje proti vzhodu Nervovo in za njim Vespazianovo, že onostran Cavourjeve ceste; najstarejše, Julija Cezarja, je stalo pred Avgustovim, neposredno pod Kapitolijevim vznožjem. Ves ta okraj je že davno gosto pozidan, preko vseh teh tržišč pelje dokaj čedna ulica „Alessandrina“, a na levo in desno in povprek so izpeljane različne druge ulice z večinom starimi, grdimi, umazanimi hišami; na raznih oglih se zbirajo ohlapne babure pri vodovodni pipi, ki se izteka za več hiš na planem prostoru; napeljava v hiše in posamezna stanovanja bi bila predraga! — Vsa staroveška krasota je pokopana za veke. O Vespazijanovem tržišču sploh ni pravih sledov, o Julijevem pričajo le kosi obzidja, o Nervovem vsaj dva podrtá stebra. Največ so odkrili Avgustovega ob križišču ulice „Bonella“ z Alessandrinsko; vzhodno obzidje je še dobro ohranjeno in trije korintski stebri nam dajo malce slutiti, kakšno je bilo svetišče „Marta Maščevalca“ („Mars Ultor“), katerega marmornati tlak leži sedem metrov pod sedanjim. V tem svetišču je bilo v starorimski dobi nakopičeno silno bogastvo; v kletih je bila namreč shranjena vojaška blagajnica („aerarium militare“). — Umetniške dragocenosti so seveda izginile davno vse.

4.) Po teh ulicah sem hodil semintja, ko sem bil namenjen na Kapitolij (zdaj Campidoglio). Tla bodo odkrila še marsikaj, kar počiva mrtvo v tej z zgodovinstvom prepojeni prsti. Vrnil sem se na trg „Venezia“, ker je odtod najlepši dostop na Kapitolij. V jugozapadnem kotu trga pelje pot po ovinkih ozkih ulic polagoma kvišku, dokler se ne pride do širokih, izborno narejenih stopnic po precejšnji strmini.

Šele tu se razkaže Kapitolij v svoji obnovljeni lepoti; odspodaj s trga ali vzdolž s korsa ovira pogled zlasti omenjeni „Palazzetto Venezia“, ki ga je, če sem prav poučen, italijanska vlada nedavno kupila od Avstrijcev. da ga bo podrla in tako odprla pogled na Kapitolij ali pravzaprav — za to gre Italijanom v prvi vrsti — na velikansko zasnovan spomenik Viktorju Emanuelu, ki ima biti kot dika starega Kapitolija znak prerojenega „rimsko-“ italijanskega kraljestva in moderen simbol moderne italijanske mogočnosti, da se bo ponosno merila s starorimsko. Slava in beda! Pod Kapitolijem vlada, izvzemši trg „Venezia“, pravo uboštvo; ves severovzhodni del griča, od vrha doli v podnožje pa naj zavzema neproduktiven spomenik silnih dimenzij in nečuvene dragosti. Današnji Rimljan bi rad posnemal starega Rimljana; a temu je bilo na razpolago bogastvo vsega sveta, mrtvo in živo, v naših stoletjih pa mora ljudstvo biti veselo, da ima kaj jesti, in bogataši, kolikor jih je, nalagajo svoje milijone rajši v bankah nego v svetlem marmorju kakega kraljevega spomenika. In naposled: rimski vladarji, od Cezarja preko Trajana in Hadrijana doli do Konstantina in še dalje so si oskrbeli in — plačali tiste svoje ogromne spomenike — s a m i; v naših stoletjih to ni v navadi. Ker pa bi se novi, zedinjeni narod rad ponašal tudi z lastnimi stavbami, ne le z ohranki iz preteklih dob, govorečimi le o pretekli slavi, zato se je zasnoval v spomin kralju zedinitelju nekaj naroden spomenik, ki bi naj pričal, da premore današnja Italija tudi v tem oziru toliko kakor stari Rim. Da je tekma tem očitnejša, se je pri spomeniku Viktorju Emanuelu († 1878) uveljavil staroklasični slog. — S slavo se je pričelo, a bedo je prineslo. Leta 1885. so začeli s stavbo, odkupili so prostor zanj, celo n. pr. frančiškanski samostan, so gradili in gradili, dovažali beli marmor, edini zanj dopuščeni material, a danes, ko se bliža že petindvajsetletnica stavbe in je potrošenih že dvajset milijonov lir, se ne da niti proračunite, kdaj bo spomenik končan. Mnogo se zabavlja po listih zaradi nepotrebnih stroškov, zaradi neprevidno sklenjenih pogodb in zaradi zaspanega grajenja. Pripetilo se je baje večkrat, da so morali stavbo prikiniti za cele mesece, ker ni bilo več marmorja; tvrdka pa, ki ga dobavlja, se je sklicevala na pogodbo, po kateri je določena množica kamena bila v istini že dobavljena. Zdaj so bili delavci brez dela in bi seveda ne molčali, ko bi tudi ne bili Italijani!

Učinkovit bo spomenik vsekakor; to lahko spoznamo z razglednic, na katerih je vsa stavba že davno dovršena (!). Kadar se

„Palazzetto Venezia“ podere in kadar bo spomenik stal, potem bo rimski „korso“ na vsako stran zaokrožen. Vendar se sodi, da bi se isti učinek dal doseči ceneje in hitreje. — Gradnja spomenika je zdaj kriva, da je severovzhodni konec, t. j. najvišji del Kapitolija, le deloma pristopen in da je na to stran skvarjen razgled. Že ko ubiramo navedene široke stopnice, nas moti na levi pogled na prozajske zidarske priprave in nas jezi, da si zaradi njih ne moremo prav predstavljati, kako je učinkoval lepi Junonin tempelj, ki je tu stal; saj je tudi cerkev „S. Maria in Aracoeli“, ki zavzema kolikor toliko prostor tega poganskega svetišča, vsled nove gradnje potisnjena v kot. Gradnjo izgubimo šele izpred oči, ko stojimo na vrhu stopnic med kipoma Dioskurov (s konjem) na levi in desni in imamo pred seboj štirikotni Kapitolijski trg („Piazza del Campidoglio“), ki je odprt le na severno stran, proti našim stopnicam.

Stojimo na rimskem „Gradu“. Pelje nanj od severne strani v zložnih serpentinah, desno od naših stopnic, tudi vozna cesta med lepimi nasadi, za starinoslovca zanimiva zato, ker je tudi tu še ohranjen kos prvotnega („servijanskega“) obzidja. Sedaj nepristopne so lepe stare stopnice, ki peljejo vzporedno z onimi širokimi naravnost do omenjene Marijine cerkve na Kapitoliju. Na vrhu med stopnicami imajo v kletkah volkuljo in jastreba, v spomin na ustanovitev Rima. — „Kapitolijski trg“ je nekako zravnano sedlo, visoko le 30 metrov, in leži med severnim vrhom (50 m), kjer je stalo Junonino svetišče, in med južnim vrhom, ki ga je dičil prekrasni Jupitrov tempelj, versko središče starega Rima. — V srednjem veku je izgubljal Kapitolij svoj pomen, ko se je vse mesto decentralizovalo, ko so strategično važne postajale točke ob robu mesta in si je zlasti papeštvo za svojo rezidenco in za središče svoje uprave izbralo dele Rima, ki so od Kapitolija dokaj oddaljeni (Lateran!) ali so stali prvotno pravzaprav celo izven Rima (Vatikan!); za zgodovino cerkve sila važna cerkev sv. Pavla stoji, kar kaže že njeno ime, še sedaj sploh izven rimskega obzidja: „S. Paolo fuori le mura“. — Zato so propadale stavbe na Kapitoliju, hrib je postal zapuščen, koze so se pasle po grmovju, ki je raslo po njem. „Kozja gora“ (Monte Caprino) se še zdaj imenuje njega jugozapadni del, ki je kot najzložnejši bil tudi najbolj pripraven za kozjo pašo. Ta del je še dandanašnji dokaj tih in miren; tu stoji palača Caffarelli, sedež nemškega poslanika, zadaj za njim v lepem vrtu nemški arheološki inštitut in bolnica (Casa Tarpea). Malo ljudi bi sem prišlo, razen starinoslovcev in bolnikov, ko bi ne hodili tujci sem gledat Tar-

pejske skale (Rupe Tarpeia), raz katero so v starorimskih časih strmoglavljali na smrt obsojene. Z vrha doli nam pokažejo to steno na vrtu omenjene bolnice. Še zanimivejša je ta strma, dasi ne visoka skala od spodaj; najbolje je, da prehodimo stezo „di Monte Tarpeio“ in potem obkrožimo jugozapadno vznožje griča, po luknjastih in kotastih ulicah; tako spoznamo dodobra okolico tega morišča, ki je bila tu spodaj že nekdanj bolj zanemarjena in je tudi sedaj neredna in odurna.

Severovzhodni del griča pa je že v zgodnjem srednjem veku zavzel samostan s cerkvijo „S. Maria in Aracoeli“ (prvotno „de Capitolio“); a grič je ostal pust, dokler se ni v XII. stoletju sem preselila mestna uprava. Šele Michelangelo je dal v načrtu griču obliko, ki jo ima zdaj. Težišče vsem naredbam ni niti levi niti desni vrh, ampak osredje, sedanji „Kapitolijski trg“, po sporočilu prostor, kjer sta Romulus in Remus otvorila bajevno pribežališče (asil). Odslej diči ta trg uliti jezdní kip Marka Avrelija, mojstrsko antikno delo; kakor kaže napis, je bil kip sem premeščen iz Laterana (l. 1538.). Iz te letnice se da sklepati, da so se tedaj pričele stavbe na Kapitoliju, ki so preračunjene na enoten vtisk: v ospredju stoji „Senatorska palača“ (Palazzo del Senatore) z odprtim dvojným stopniščem (Michelangelovo delo!) in s stolpom v svoji sredi, odkoder je prelep razgled po mestu in zlasti doli na rimski „forum“; levo in desno stran Kapitolijskega trga pa tvorita dve enaki si palači: na levi Kapitolinski muzej, na desni „palača konservatorjev“, t. j. mestnih svetnikov rimskih („Palazzo dei Conservatori“). — Prva palača (senatorska), ki jo rabi le mestna uprava, zasluži tudi kot poslopje vso pozornost. Sezidana je namreč nad starorimskim državnim arhivom (tabularium), ki ga je postavil konzul Q. Lutatius Catulus leta 78. pred Kr. in ki je v svojih temeljih na južnem pobočju griča še jako dobro ohranjen, dasi seveda prazen, ker so ga v srednjem veku rabili za skladišče. Oni dve palači pa shranjujeta v sebi muzejske predmete neprecenljive vrednosti, ne le leva palača, muzej v ožjem pomenu, ampak tudi palača konservatorjev, ker so nekako v njenem desnem oglu uradni prostori za mestne svetnike.

Ogledal sem si najprej „tabularij“ v senatorski palači. Temni prostori so to, s silnimi, visokimi oboki, vse iz kamena; pozna se, da je le svetovna država rabila tak arhiv. Prazno je zdaj vse, prah pokriva tla, okraska ni prav nikakega; zdi se nam, kakor bi bili v orjaški, suhi kleti. Neovirano in neopaženo lahko hodimo gori in doli, semintja; nobenega paznika ni tu; saj ni mogoče ničesar od-

nesti, ker nič premičnega ni razen v kakem kotu kupi odbitih težkih nakitov in drugih izdelkov, najdenih pri stavbah na Kapitoliju. Mnogo časa se tu notri nisem mudil, tem manj, ker ga je bilo muzejema na Kapitoliju treba posvetiti tem več. V palači konservatorjev je n. pr. „Eskvilinska Venera“, nadalje deček, ki si izdira trn, klečeča Amazonka, boj z Amazonkami, plešoča Mainada, na dvorišču konj v levovih krempljih in načrt Rima iz l. 205. po Kr. (pod Septimijem Severom); v 2. sobi konservatorjev stoji znana „kapitolinska volkulja“ iz V. stol. pr. Kr.; posebne sobane so odmenjene za galerijo slik, ki so izmed njih nekatere jako dragocene, n. pr.: Rubens: Romulus in Remus, Paolo Veronese: Ugrabljenje „Evrope“, Tizian: „Krst Kristusov“. — V „Kapitoliskem muzeju“ so antikni umotvori in spomeniki zastopani v velikem številu; poudarjam le tri: divno „Kapitolinsko Venero“, posnetek Praksitelove Knidske Afrodite, nadalje „Umirajočega Galca“, hrabrega barbarca, ki ga smrt le jezi, ne da bi se je bal, ter zbirko kipov malodane vseh rimskih cesarjev. Prezreti pa se tudi nikakor ne smejo n. pr. Amor in Psihe, počivajoči Satir, ranjena Amazonka, velikanski bazaltni kip Heraklejev, speči Endimion ter Ilijska tabla, ki je važna ilustracija grške pravljice o razrušitvi Troje. Vsakemu posetniku muzeja imponuje pa že ob vstopu kolosalni kip nekega ležečega povodnega boga, ki je postavljen v pritličju na dvorišču; imenujejo ga „Marforio“.

Ta „Marforio“ (ime se izvaja iz „Mars“ - „forum“) je igral še v XVI. stoletju v narodnem življenju rimskem veliko vlogo; poznal ga je vsak otrok. V muzej ga je postavil papež Sikst V. (konec XVI. stol.), prej je bil postavljen na vzhodnem koncu ulice, ki se še zdaj imenuje kakor kip (Marforio) in ki vede okrog severovzhodnega podnožja Kapitolijevega. Ko smo si ogledali Kapitolij, itak lahko uberemo pot z njega na vzhodno stran, bodisi na desno sanatorske palače po precej napeti cesti „del Campidoglio“, ali po strmi stezi „dell' Arco di Settimio Severo“, ki se končava baš tam, kjer se začinja cesta „Marforio“. Na levem oglu vidimo cerkvico „S. Giuseppe de' Falegnami“, spredaj z odprtim stopniščem; cerkvica leži med prastaro „Mamertinsko ječo“, katere stavba se je pripisovala bajevnemu Serviju Tuliju in je pod omenjenim stopniščem še zdaj pristopna. Električna luč nam razsvetli spodnjo izmed dveh ohranjenih celic, kjer je izginilo za ta svet več znamenitih rimskih ujetnikov, n. pr. Jugurta in Katilinovi sozarotniki; tudi sv. Peter je bil po legendarnem sporočilu tu zaprt, otvoril je čudežno studenec in je krstil stražo. Luknja v stropu je bila prvotno edina odprtina v

tej celici. — Ali prišli so drugi časi. V sip in prah so se razvalili grad in templji na Kapitoliju in pod njim, nad Mamertinsko ječo, se je brala maša in ogromni kip „Marforio“ nasproti njej je služil ljudstvu za burke; otroci so se plazili po njem in kar je bilo jezičnih in radovednih ljudi — kateri Italijan pa ni jezičen in radoveden! — vsi so se včasih trli okrog tega nedolžnega kipa.

Zakaj? „Marforio“ je v neposredni zvezi z zgodovino „paskvila“ („pasquillo“), prvotno rimskega običaja objave zabavljivih, često sramotljivih in obrekljivih spisov in slik. Še dandanašnji so v Rimu paskvili prav priljubljeni; a dočim se taki spisi zdaj razširjajo največ s kolportazo, so se v prvi polovici XVI. stoletja, ko je paskvilstvo najbolj zacvetlo, objavljali na enostaven in dokaj čuden način, ki mu prvi početki niso prav dognani. V zapadnem delu mesta, ob trgu „Navona“, nasproti palači Doria-Pamphilij stoji palača Braschi in na njenem severozapadnem oglu je umeščen eden najbolj znanih antiknih kipov, takozvani „Pasquino“, ki je po njem imenovan tudi mali trg pred njim. Kip je izborno delo, a je zelo razbit in pohabljen; predstavlja pa, kakor se da spoznati posebno iz podobnega kipa v Florenciji (v Loggia dei Lanzi“), junaka, ki skuša rešiti truplo prijatelja (pač Menelaos s Patroklom, in ne Ajas z Ahilejem). Na ta kip so na sv. Marka dan (25. aprila) prilepljali profesorji in dijaki višje gimnazije razne epigrame. Polagoma se je ta navada razširila na druge kroge in napisi so postajali bolj in bolj osoljeni; tedaj se je tudi „dognalo“, da se kip imenuje „Pasquino“ po nekem krojaču, ki je imel jako zloben jezik, dočim se je prej trdilo, da je imenovan po nekem učitelju, ki je stanoval nasproti. Ta način javne objave je postal kmalu tako udomačen, kakor so dandanašnji časniki; proizvede so imenovali „pasquillo“ (menda iz: „pasquinolo“) in pojavljali so se literati, ki so jih kovali. Kip „Pasquino“ pa je bil za objavo kakor nalašč, ker je stal na važni prometni točki; tod je namreč prej šla glavna zveza z Vatikanom, z Angelskim gradom in sploh z desnim bregom Tibere. — Tisti pa, ki so bili v paskvilih zasmehovani in napadeni, naposled tudi niso molčali; sestavljali so primerno osoljene odgovore in so jih prilepljali na jako pripravni — kip „Marforio“. Tako se je razvijala vojska, ki jo je gledalo vse občinstvo z ulico vred, dokler niso Marforija prestavili v muzej. „Paskvil“ pa je postal predmet literature in je zdaj znan po vsem svetu. —

(Dalje prihodnjič.)

Sam.

Dr. Ivo Šorli.

3.

a cvetno nedeljo je umrl v vasi Mohorjev Jakob, Sedejev nekdanji sošolec. Tudi on je šel k pogrebu. Naslonil se je na koru čez ograjo in je gledal nepremično na krsto sredi cerkve. Tudi na grob je šel potem in je opazoval natanko vse, kar so počeli z rajnikom. Čudna omamica se je bila ovila njegove glave in zdelo se mu je, kakor da leži sam v krsti in gleda, kaj se vrši okrog njega, ker ne bo mogel več potem.

„Pravzaprav je vse to jako lepo,“ je premišljeval. „In pametno je bilo, da sem prišel še pravočasno domov. Vsi cerkveni obredi od prvega do zadnjega so lepi vendarle samo na deželi in posebno pogreb je poetičen le, če se vije med zelenjem, kakor je pust in dolgočasen med mestnimi hišami. Človeku bi bilo sicer lahko vseeno, a vendar je neke vrste naslada v tem, če ve, da se izvrši vsa komedija prav do konca čedno in apetitno.“

Toda . . . Naenkrat se je spomnil: kaj pa, če bo do zadnjega odganjal duhovnika od svoje postelje? . . . Poznal je župnika, da je strpljiv in zmeren mož; ali slednjič bi se moral vseeno držati svojih predpisov. — In ravnal bi popolnoma prav . . . Če član katerkoli družbe ne izpolnjuje, kar zahteva ta družba od njega, ga sme in ga mora izključiti . . . Zakaj na to niti misliti ni, da bi se on vdal in se hlinil . . . Ne! Da bi morali reči njegovi tovariši: „Simon Sedej, ki je bil vedno mož, je postal svoje zadnje ure baba!“

„Tako je bilo torej vendarle neumno, da sem prišel!“ se je zganil.

Mučno mu je bilo to spoznanje in jezilo ga je, kako je mogel pozabiti, kaj bodo zahtevali v preprosti kmečki vasi od njega.

„Najbolje je, če se zopet vrnem!“ se je odločil hitro. „Še te praznike ostanem, potem pa se zakopljem tam gori kje v kako bolnico. In ko pride moj čas, naznanijo doli, da so me spravili; pa bo mir!“

Ozrl se je okrog sebe in je težko vzdihnil. Čutil je, kako se bo vseeno hudo ločiti . . . Odtod doli se je videlo najlepše na vse

strani. Tako sladko bi bilo presanjati svoje zadnje dneve tu sredi teh solnčnih trat, napiti se za vso črno večnost njih svetle luči in leči potem k počitku pod domačo rušo nad njimi.

Ostal je dolgo tako. Spodaj je ležala dolina in visoko nad njo z vrha zvonika se je bleščal križ ostro in mrzlo in naravnost vanj . . .

In tako sta se gledala iz oči v oči . . . „Zakaj me preganjaš? zakaj me podiš odtod v žalostno tujino nazaj? Saj nočem nič zlega — pusti me, ker so trudne in bolne moje noge . . . Tiho in pokorno se stisnem v kot in zvonovi pod teboj naj oznanijo samo suho vest, da je zopet zaspal nekdo pod eno teh streh, samo suho, poslovno vest, kakor naznanjajo smrt beračev. Zakaj glej, — ne obžalovanja ne sočutja ne pričakujem.“

A blesk tam spodaj je ostal oster in hladen kakor oči človeka, ki je prišlo nespornost med njim in teboj v njegovo od tuje roke zbegano srce, ko je ni nihče prosil, naj stopi med vaju.

In tako je postalo tudi njemu trdo pri srcu in malomarno se je obrnil zopet proti domu. „Pa pojdem!“ je skomizgnil. In sklenil je, da ne pove niti staršem ničesar, kako blizu je že njegov konec, da bo tudi ločitev brez vseh nepotrebnih besed.

Potem so prišli zadnji dnevi Velikega tedna. Zvonovi so potihnili in nobenega glasnega krika se ni slišalo več v vsej dolini. Sedeju se je ta mir čudovito prilegal in zdelo se mu je, da bi niti ne mogel drugače, nego da je hodil tudi on v tiho cerkev, kjer je drhtelo in molilo ljudstvo, globoko zatopljeno v misterij tajinstvenih obredov. Spominjal se je, kako je nekoč kot dijak s svojimi tovariši sam navdušeno prepeval te starodavne molitve. O, če bi mogel, bi jih pel morda še danes! Zakaj, če se je tudi vse izpremenilo v njem in čeprav je bilo takrat življenje pred njim, kakor je danes za njim, — srce je ostalo vendar še vedno isto.

Kakor ugašajo teh dvanajst lučk pred oltarjem drugo za drugo, tako so ugašala njemu leta en plamenček za drugim v duši . . . Samo oni veliki zubelj v sredi med njimi, ona lepa ljubezen do vsega, kar je lepo: cvet na polju, pesem v zraku, iskrena vera v dobrem srcu, samo ta plamen je gorel vedno enako močno, tiho in varno v njem in odločeno je šele smrti, da povezne pogašalko čeznjo.

In zato se je prepuščal preprosto in naivno mistiki teh molitev in šele zvonjenje po vsej cerkvi in bučni akordi orgel tretji dan so ga zbudili iz njegovih sanj.

Tedaj pa je vstal in je šel. To ni bil več njegov spev. In preveč rezko, brez prehoda je udarilo v prejšnjo tišino; in vse to veselje se mu ni zdelo niti desetino tako iskreno nego otožnost pred njo.

Taval je dolgo zunaj po polju, razburjen in slabe volje, in naenkrat mu je prišla misel, da bi odpotoval še nocoj. Vlak odide ravno eno uro pred vstajanjem. Sedel bi v železnični voz in bi ne slišal ničesar več . . .

A potem je pomislil, da bi si utegnili ljudje, posebno oni v trgu, njegov odhod krivo tolmačiti. Niti enkrat ga ni bilo mednje, — potrj je pač, preveč nesrečen, da se jim ni upal prikazati; in zdaj je nenadoma zopet odšel, ker ne najde nikjer miru. In oddahnili bi se, da so rešeni vseh mučnih trenutkov, ko bi prišel in bi človek pravzaprav ne vedel, kako bi ž njim; oddahnila bi se gospa zdravnikova, da ji je prihranil boleost, gledati ga takega; zakaj dolžna bi si bila vendar pred lastnim srcem, da ji je hudo, če vidi umirati njega, ki ga je ljubila nekoč . . .

Ne! Tega veselja jim ne privošči! Če se je že vdal lastnemu srcu, da gre rajši, nego bi razburjal svet s svojo nekrščansko smrtjo, žalostil starše in se dal zagrebsti kakor ropar za pokopališkim zidom, — tem ljudem mora vendar prej še pokazati, da ga ni sklonilo: še enkrat in zadnjič naj ga vidijo stati strmo pred seboj.

In nikdar bi ne bilo lepše prilike nego nocoj, ko privrejo vsi na trg pred cerkvijo, gledat procesijo.

Oblekel se je hitro v svojo najboljšo obleko in s posebno skrbnostjo je skušal izbrisati znake svoje boleznin s sebe, da bi stopil zdrav in krepak prednje. In z zadovoljnostjo je občutil, ko se je pogledal v ogledalo, da se bo gospe zdravnikovi zahotelo morda zopet po njem, ko ga bo videla tako . . ., da se zbudi v srcu Anice plavolaske rahla misel, kakor bel oblaček na obzorju, ki ne bo mogel nikdar do cvetnih poljan na zatonu . . .

Bil je krasen, jasen dan. Cvetje se je bilo tuintam že osulo, a zato se je svetilo v solncu mlado, živozeleno listje, kakor iz svile. In čudovito moč mu je vlivala vsa ta krasota v srce, ko je korakal počasi proti trgu.

„Pravzaprav bi moral biti človek pameten in vzeti, kolikor mu še hoče dati življenje. Kaj bi se bojeval še dalje, kdor ima kroglo v prsih?“ je premišljeval.

In zazdelo se mu je naenkrat mučno, da bi imel človek nekaj tednov pred smrtjo načela. Zdravi, prosti ljudje jih zatajujejo, —

ubog, bolan študent naj si domišljuje, da bo on baklja, ki bo kazala drugim pot iz njih sužnosti! In slednjič, — kaj bi dosegel? Onim, proti katerim bi se boril, bi se zdel hujši od razbojnika, drugi bi majali z glavami za njim in bi se vpraševali sami pri sebi, čemu počenja pameten človek in še tik pred smrtjo take stvari.

„Nič! Če me sprejmejo ti tam, kakor so me nekdanj, se vržem po glavi v vrtinec in bom norel po njem okrog, dokler me zadnjič ne zavrti in požre; drugače se pobrem še jutri spet odtod in napravim sam vsemu hiter konec!“

4.

A sprejeli so ga, kakor je pričakoval.

„Kako ste se popravili! Neverjetno! Pa v tako kratkem času!“ so mu hiteli od vseh strani naproti.

„Kaj ste pa govorili tako čudno oni dan!“ je vzkliknila karajoče gospa zdravnikova.

Sedaj se je nasmehnil.

„Eh, tako! Jezen sem bil na ves svet, da me je malo voznje tako zdelalo, pa mi je bilo, da bi bil kar grizel. In pa še nekaj me je bilo zgrabilo. — Vam že povem potem, gospa!“ je pristavil bolj tiho.

In ko so zazvonili zvonovi in se je ustopila družba tako, da je mogel govoriti samo ž njo, ji je povedal.

„Ljubosumen sem bil, ker sem videl onega v tvoji družbi. Kdo je bil?“

Bila je očitno presenečena, da jo zopet tika, ker ni pričakovala, da misli še vedno na take stvari. Ni si ga mogla že predstavljati več drugače, nego kako lazi že nekaj časa okrog, in povedo potem nekega dne, da ga ni več. In še zdaj, ko je stal zopet pred njo, kakor da ni več bolan, so se le polagoma vračale k njej grešne misli kakor deca k materi, ki jih je bila preplašila neznana stvar.

„Kaj me gledaš? Da, jaz te ljubim še vedno . . . In bolj te ljubim nego kdaj prej!“ . . .

Naenkrat je bila zavrela kri v njem in te besede so ga bile zapekle v prsih. Kakor je stala zdaj kipeča in zapeljiva pred njim, ni mislil več na bolezen, ne na smrt, ampak samo, kako je bilo lani, ko je trepetal v njenih objemih.

„In ne zaradi svojih pljuč, ampak zaradi tebe sem postal bolan tam gori. In samo zato sem prišel, da me ozdraviš ti . . . Še enkrat

na teh ustnicah, še enkrat v tvojih rokah . . . samo to je gorelo po meni . . . in čutil sem, da ne najdem nikjer miru, dokler ne slišim iz tvojih ust, da si še vedno moja.“

Strepetala je in je povescila glavo. V tem hipu pa je prišla procesija iz cerkve in z drugimi vred se je zgrudila tudi ona na kolena. Njemu pa se je bilo zvrtilo v glavi burne strasti in nehote se je naslonil na zid za seboj.

Toda naenkrat ga je zadel trd pogled, da se je ozrl nehote tja. Duhovščina je stala ravno vštric njega in dekan, ki je vodil izprevod, je imel svoje oči vprte naravnost vanj.

„Poklekni!“ so velele oči.

Sedej se je presenečeno ozrl. Niti zapazil ni bil, kdaj so bili pokleknili vsi drugi in da je stal še samo on pokoncu; moral se je bil tudi odkriti le instinktivno, ker se ni spominjal, kdaj je bil snel klobuk z glave. Res, če ne bi bil prezrl, da se bližajo, bi se bil prav gotovo vsaj nizko sklonil, ker mu ni prišlo na um, da bi bil tako kljuboval; tudi če bi ga bil kdo tiho in prijazno opozoril, naj stori, kakor so storili vsi drugi, bi bil storil.

Toda tako ne, kakor je hotel oni tam! In zato se ni niti premaknil.

„Poklekni!“ je velel dekanov pogled še bolj trdo.

„Ne!“ mu je odgovoril njegov in skozi vse telo, od pesti skozi vse mišice ga je zadržnilo nekaj jeklenega, da se je brez volje, čeprav ne proti svoji volji še bolj strmo zravnal in ostal ves čas, dokler je gledal oni sem, nepremično tako. In vsa množica se je bila ozrla in je videla, kaj se je bilo zgodilo.

Tedaj je zmajal dostojanstvenik komaj vidno z glavo in je šel dalje; klečeči pa so se polagoma zopet dvigali.

Mučen molk je nastal okrog Sedeja. Spoznal je takoj, da jim je bil napravil javen škandal, da jih je bilo sram njegove družbe in da ni niti eden odobral njegovega ravnanja. Toda rekel mu več trenutkov ni nihče ničesar. Tedaj pa se je obrnil naenkrat župan, visok, ogromen človek, k njemu in videlo se mu je, da se zdi njemu edinemu dejanje mladega upornika bolj smešno nego tragično.

„Vi ste pa res preveč dosledni, prijatelj!“ je rekel z ironičnim smehom.

V Sedeju je zavrelo še bolj. Če se je že njim in pred vsem temu človeku zdelo bolj primerno, da so se zgrudili v prah pred nečim, česar niso poznali v svojem srcu, naj pustijo pri miru vsaj njega, ki se edini ni bal.

„Da, jaz sem dosleden! In morda res toliko preveč, kolikor ste vi premalo!“ je kriknil. In potem je dostavil prav tako ironično: „Dovolite, čemu ste se poklonili, gospod župan?“

„Simbolu!“

„Kakemu simbolu? Poguma nimate, da bi se ravnali po svojem prepričanju, ker se bojite dekana in kmetov . . . Vaše klečanje je bilo simbol kruhoborstva! Tako, če že hočete vedeti!“

Velikanu je šinila rdečica v glavo, a takoj se je zopet ubrzdal in se je zopet samo ironično nasmehnil.

„Z vami se o tem ne bom prepiral, prijatelj! In toliko manj, ker se vam vidi tudi v tem, da ste bolni. Morda vam pridejo duhovščina in kmetje celo prej prav nego meni!“

„Mislite? Ne, gospod župan! In dobro si zapomnite: zavedam se popolnoma, da so moji dnevi šteti. Danes tri mesece me gotovo ne bo več med vami. Toda če boste slišali, da je Simon Sedej obrnil, predno je umrl, potem . . . potem ne zaslužim drugega, nego . . . nego da pridete vi in vsi, kar vas je pravkar ponižno klečalo — k mojemu pogrebu! Zbogom, gospoda!“

Obrnil se je rezko, privzdignil je klobuk in je odšel, ne da bi bil pogledal še koga več.

Divjal je naravnost skozi trg proti domu. Kri mu je razbijala ob sencih in trepetal je po vsem telesu kakor nikdar v svojem življenju.

„Jako sem si okrajšal trpljenje! Najmanj en mesec prej me zadavi!“ mu je šlo skozi možgane, zakaj čutil je, kako so ga od koraka do koraka zapuščale moči.

Kmalu je bil tam, kjer je premišljeval prej o načelih.

„Smešno! Kaj so to — načela? To besedo in pojem so si izmislili dolgočasni brezkrvneži in ponavljali jo za njimi filistri in hinavci. Načela! Človeka, ki ima kri, vlada edino kri! Jaz bi se naučil lahko na pamet vsa najbolj pametna in najbolj spoštovanja vredna načela, pa bi storil vendar največjo neumnost, če bi me zgrabilo; ali pa bi imel namen, storiti največjo neumnost, pa bi napravil kaj tako pametnega kakor prav zdajle, ko sem povedal tem mamelukom, kar jim pritiče.“

Občutil je, da je bil storil to uro svoj zadnji korak z vrta življenja na samotni, črnih senc polni kraj, kjer vlada smrt. In bilo je prav, da mu je dala strast dovolj moči in je zaloputnil vrata tako naenkrat in tako trdo za seboj, da so strepetali vsi, ki so ga videli odhajati tako.

„In zdaj je na meni samo še to, da se ne opotečem niti enkrat več na tej kratki poti do odprtega groba in da boste drhteč strmeli, kako ležem vanj!“

Stisnil je pesti in je korakal trdo dalje. Mrzle kaplje so mu stopale na čelo, noge so se mu šibile, a z železno voljo se je držal pokoncu, da se ni odpočil niti enkrat na vsej poti do doma.

Tam pa je hitel v svojo stanico, in pričelo ga je daviti, da bi kričal bolečin.

Tista noč potem je bila strašna. Komaj toliko moči je našel, da je odpravil mater, ko ga je prišla klicat k večerji; potem pa se je zaklenil in se je prepustil topo mukam svoje bolezni.

Okno je bilo odprto. Topel veter se je valil zunaj; in če je privzdignil bolnik oči, je videl, kako so se podila drobna peresca odpadajočih cvetov po temini.

5.

Oba velikonočna praznika je prebil. Sedej v svoji sobici, ležeč v širokem, starem naslanjaču, ki si ga je bil ob lanski bolezni sam kupil. Oblačno je bilo zunaj in neprijazno. Vse cvetje je bilo odpadlo, samo še troje dreves tam spodaj nad vasjo se je slabotno belilo izza temnega zelenja kakor ginoč sen proti jutru... V noči na torek pa se je ulil dež in je izpral tudi še ta zadnji sled pomladi.

Potem je prisijalo proti poldnevu zopet solnce in bolnik se je izvlekel z veliko težavo na klopico pred hišo.

Komaj je sedel, je prišel oče iz hiše in se je ustavil.

„Kako ti je danes?“ je vprašal, poskušajoč, ali grablje še dobro držijo.

Bolnik je zmajal z rameni in se je nasmehnil.

„Slabo. Treba se je pripraviti. Izprva sem mislil, da bom še kak teden, zdaj pa čutim, da sem popolnoma pri kraju; morebiti bom že danes teden tam gori.“

Pokazal je proti pokopališču in je pogledal očetu pozorno v oči. Starec se je samo čudno zamajal in je obrnil potem svoj obraz trdo proti vasi.

Ostala sta nekaj časa tako; nobeden ni izpregovoril.

„Zdelo se mi je bolje, da vam povem, da se preveč ne prestrašite, če me najdete takole zjutraj enkrat mrtvega v postelji,“ je rekel sin potem.

„Ali boš še mogel priti sam v cerkev?“ je vprašal oče in je gledal tudi zdaj še ves čas doli.

Onemu se je zmračil obraz. Pomislil je nekoliko in potem je zmajal z glavo.

„Jaz ne bom mogel nikamor več. Še iz sobe sem se komaj privlekel.“

„Potem bi bilo pa najbolje, da bi poklicali gospoda gori, dokler si vsaj še tako . . .“

„Prepustite to meni! Že povem sam, kadar bom hotel!“ je rekel bolnik trdo.

A na te besede se je obrnil starec naenkrat rezko sem.

„Ti, povej, ali je res, da se ne misliš spraviti z Bogom? Kaj?“

„Kdo je rekel?“

„Že kdo. Na Veliko soboto zvečer da si se sam pohvalil vpričo vseh ljudi tako. Sram te bodi, Jud!“

Bolnik je odprl široko oči in je planil potem pokoncu, kakor bi ga bilo pičilo.

„Kaj? Če vam sin pove, da mora čez nekaj dni umreti, nimate drugih besed zanj, nego da ga zmerjate?“

„Tak pogan ni moj sin! Ali sem te tega učil? Če misliš tako, rajši kar pojdi! Če hočeš, da pošljemo po gospoda, je prav, če ne — — —“

„Ne, oče! In zapomnite si, da je vsaka beseda zastonj! Amen!“

„Potem pa ne boš umiral v moji pošteni hiši! Toliko ti pa jaz pravim! Če te imam vleči z lastnimi rokami na gnoj, te bom vlekel!“

In ne da bi ga bil pogledal več, je odšel s trdimi koraki v hišo nazaj.

A na pragu se je ustavil še enkrat in se je obrnil s srditim pogledom ven.

„Pa nič ne misli, da te bomo veliko silili in prosili. Kogar je Bog že tako zapustil, za takega je itak škoda vsake besede. Če do jutri zvečer nisi izpovedan, se lahko pobereš, kamor hočeš! Tu mi ne boš delal sramote več!“

Bolnik je ostal sam. Samo nasmehnil se je, zakaj reči si je moral, da ima tudi ta prav. Smešen se je zazdel temveč samemu sebi, ko je le za hip pričakoval, da se zgrudi oče uničen na klop, ko mu pove, da mora umreti. Kaj pa je smrt tem ljudem? Komur življenje ni nič, mu tudi smrt ni nič.

Čez nekaj časa je prišla tudi mati in mu je prinesla skodelico juhe. Vse oči je imela obrobljene od joka in spoznal je, da ji je oče že vse povedal, suho in kratko, kakor je bila vedno njegova navada.

Pričakoval je, da mu kaj poreče; a položila je skodelico molče poleg njega in je hitro odšla, kakor da se boji ostati sama ž njim.

Izpil je juho in zdelo se mu je, da ga je čudovito pokrepčalo. Morda bi napravil lahko celo nekaj korakov. Vsaj da bi se umaknil delavcem, ki pridejo zdaj opoldne vsakčas obedovat domov, in mrkemu bratu, kateri ga ni mogel nikdar posebno trpeti, morda iz zavisti, da se mu bolje godi, ali iz nevoščljivosti, da je njegovo študiranje toliko oškodovalo hišo. Če bi ga oče nahujskal, bi prišel gotovo še on in bi kričal s svojim odurnim glasom nanj.

Segel je po palico in je poskusil hoditi. In res mu je delalo manj težave, nego je pričakoval.

Po položno vzpenjajoči se stezi se je obrnil proti malemu seniku, ki je stal na drugem slemenu pokopališkega griča. Tam gori je bilo vedno toliko sena, da se je človek lahko udobno zleknil, in če je odprl vrata, ko so bila obrnjena proti dolini, se je ležalo čudovito prijetno na gorkem solncu.

Dvakrat se je moral odpočiti, a slednjič — ravno poldne je zazvonilo — je prispel vendar na vrh.

Treba je bilo po mali lestvici nekaj stopinj s tal, ker je bil senik precej visoko podzidan.

Zavrtel je ključ, ki je bil vtaknjen v ključavnico, in je vstopil. Sena je bilo letos vsled dobre lanske letine še nenavadno veliko in celo razbrskati ga je moral nekoliko, da si je napravil ležišče. Samo na eni strani pri vratih je bil pod skoraj gol.

Utrujen se je vrgel potem tja in se je prepustil brez vseh misli gorkemu solncu.

Glava se mu je pogrezala počasi v sen in skozi polodprte veke je bila videti dolina pod njim vedno bolj motna in vedno bolj daleč.

Spomnil se je, da bo moral proti večeru zopet domov, in mrzlo ga je streslo. Težko se je boriti, če je človek že tako truden in šibak, da si tega niti tajiti več ne more. Tako da bi zaspal in da bi ne mislil ničesar več in da bi se tudi ne zbudil nikdar več . . .

In res se mu je posrečilo, da mu je postalo, kakor bi bil del glavo globoko v črno, gluho temino in da je ugasnilo vse v njej.

Naenkrat je začutil, da so mu privrele solze čez lica. Kakor hitro je bila zaspala glava, se je zbudilo srce in je zaplakalo kakor dete sredi vse svoje strašne zapuščenosti. Na vsem širnem božjem svetu ničesar, česar bi se oklenilo v teh grenkih urah, pahnjeno kruto ven na cesto, da poteptano in pozabljeno izkrvavi, iztrepeta!...

In če bi zdaj tudi šel in storil vse, kar hočejo od njega, — kaj bi bilo? Sprejeli bi ga res pod svojo streho oni, ki ga zdaj že podijo izpod nje... včasih bi prišel kdo in bi pogledal, če še diha... mati bi mu celo zglavje prerahljala... in župnik bi ga hotel tolažiti... toda umiral bi vendarle sam in zapuščen...

Zganil se je jezno in je udaril z roko po senu, kakor bi se hotel zbuditi.

„Vrag vendar, da se ne smem izpustiti niti za hip z vajeti... Če se izgubim, pa že postanem klavrn in jokav. Že vidim, da bom moral gledati tudi smrti do zadnjega trenutka trezen v oči, ker drugače me res še premamijo...!“

Napravil si je zglavje više in je opazoval potem kmete spodaj po njivah na ravnini za vasjo. Gori in doli, na levo in na desno so korakali za svojimi konji. Posebno one tam doli ob robu je bilo skoraj smešno videti, kako so bili mičkени in njih konji nič večji od podgan in kako so imeli vendar vse tako zares...

(Dalje prihodnjič.)

Ti me boš razumela.

II
 Jam, koder v temi tone dalj,
 čuj, tam je moje kraljestvo —
 Ko pride čas, ko Te svojo bom zval,
 razkrijem Ti duše zločestvo,
 Marija, — Ti lilija bela!

S solzami v očeh in s čelom na tleh,
 na ustnih neviden sovražni zasmeh
 razkrijem — nedolžni Ti — veliki greh,
 ki me muči v teh svetih nočeh,
 in Ti me boš razumela!...

Rusmir.

Slovenska znanstvena organizacija

in

naše vseučiliško vprašanje.

Drugi del.

Dr. Karel Hinterlechner.

(Konec.)

Odgovoriti nam je sedaj le še na finančno vprašanje. Da se potrebuje za izdajo znanstvenega organa mnogo, da, celo veliko več denarja nego za vsak drug list, tega ni treba dokazovati. Stroški ogromni, plačujočih naročnikov malo, drugi, s katerimi bi bilo računati, so pred vsem le taki, ki bi nam nudili „blago za blago“: publikacije za publikacije, in da bi jih le bilo veliko! Kako torej uspevati, dokler sta brezplačna med nami le zrak in smrt? Posebno če hočemo s svojimi publikacijami pridobiti več publikacij nego vse sedanje ljubljanske institucije, in to moramo doseči! Ne slepomiškajmo se! Brez krepke podpore odločilnih faktorjev ni upanja za uspeh, brez tega pa ne bo vseučilišča, kvečemu vseučiliško — zmašilo, ki bi nam faktično le škodovalo. Dosedaj si nismo, žalibog, v teh ozirih niti z osnovnimi pojmi na jasnem! Vseučilišč ne ustvarjajo nobenemu narodu **politiki**, to je naloga **znanstvenikov**; politik pa mora biti toliko nabobražen, da spozna potrebo in skrbi za primerne **gmotne podpore za duševno delo**. Za javne institucije zahtevati primernih javnih podpor pa menda tudi ni smelost.

Deželni zbor kranjski je sklenil v seji dne 28. februarja l. 1898., da bo prispevala dežela Kranjska 500.000 K k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani; eventualno narasle obresti naj se porabijo svojčas za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča. Ta prispevek je v celem znesku izplačal deželni zaklad vseučiliškemu zakladu. Denar je naložen v vrednostnih papirjih in v hranilnici. Že l. 1907. so znašale obresti od njega celih 25.780 K 28 h. L. 1908. je znašal fond okroglo 640.000 K. Naj omenimo, da je dekan Jan Wieser v Velikovcu daroval za vseučiliški zaklad 1000 K l. 1901.

Skrbeti za ustanove bodočim slušateljem ljubljanskega vseučilišča se mi vidi jako lepo in koristno; vprašanje je le, če je to tudi racijonalno ob naših sedanjih razmerah. O tem dvomim.

Prvi pogoj, ki se naj šele izpolni, je slovenska znanstvena organizacija in njeno literarno delovanje. Poudarjam: pogoj, ki se naj šele izpolni, a ki je pravzaprav osnova vsej nadaljnji akciji. Dijaško vprašanje pride v drugi vrsti v poštev, kajti slušateljev imamo, znanstvene literature pa gotovo premalo. Zato je danes za vseučiliško akcijo veliko večjega pomena vprašanje: bi se li ne smele porabljeni vsaj deloma obresti od navedenega pol milijona kron v podporo naše namišljene znanstvene organizacije, odnosno njenega znanstvenega organa?

Ker bi se dala vsa znanstvena organizacija slovenska ustvariti že samo z enim delom obresti, ki jih donaja glavnicna „cesarja Franca Jožefa I. vseučiliškega fonda“, se mi vidi nepotrebno, tozadevno diskuzijo tu obširno nadaljevati. Navesti pa moram to-le za zgled.

V zadnji številki omenjena „Kr. češka družba znanosti“ v Pragi dobiva že od l. 1883. od dežele po 8000 in od države po 10.000 K podpore, skupaj torej 18.000 K in prosto erarsko stanovanje. Vrhutega je imela že 1884. l. 80.000 K premoženja, kar donaja po 4% 3200 K obresti na leto. To društvo torej lahko uporablja za svoje znanstveno delovanje že 25 let vsako leto po 21.000 K (18.000 + 3200 obresti). — Dalje en zgled iz pruske Šlezije. 85. letnemu poročilu društva „Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur“ (pro 1907) v Vratislavi smo posneli, da ima letne podpore od ondotnega „Provinzialausschuß“¹⁾ 3000 mark in od magistrata v Vratislavi 300 mark, skupaj okroglo 3883 K.

V malem nižjeavstrijskem mestecu Eggenburgu, ki je šlo še l. 1900. le 3194 prebivalcev, so ustanovili pred nekaj leti muzej, ki se prav lepo razvija vsled marljivosti par ondotnih, zlasti za naravoslovje zelo zaslužnih — laikov. Po odborovem poročilu je dobil ta muzej leta 1907. sledeče podpore: od naučnega ministrstva 3000 K, od nižjeavstrijskega namestništva 1000 K, od dunajskega mesta 1000 K, od deželnega odbora nižjeavstrijskega 2000 K, skupaj 7000 K. Ljubljansko muzejsko društvo je pa dobilo isto leto,

¹⁾ Približno to, kar pri nas deželni odbor.

čeprav izdaja dva organa: „Izvestja“ in sedanjo „Carniolio“ od naučnega ministrstva 600 K, od drugod pa prav nič. Kar je dala cesarska akademija dunajska (enkratno specijalno podporo 300 K za neki nemški spis), nam to nič mar ni. V normalnih časih daje temu društvu deželni zbor vojvodine Kranjske po 800 K letne podpore, za Slovence torej 400 K; radi obstrukcije se ta podpora dosedaj dvakrat ni izplačala. Vse druge postojanke se ne smejo vpoštevati, ker niso stalne; tako se za bodoče najbrže ne sme absolutno gotovo računati s Kranjsko hranilnico.

Subvencije, ki jih dobiva muzejsko društvo kranjsko, so tako pičle, da vsled tega tudi o potrebnem in uspešnem znanstvenem delu niti govora ne more biti, in posebno ne z ozirom na slovensko stvar.

Te paralele, če bi se odločil kranjski deželni zbor podpirati namišljeno slovensko znanstveno organizacijo! Ali se bi morda smelo pričakovati tudi kake podpore od Ljubljane — po vratislavskem zgledu?

Ne varajmo se glede subvencij! S sklepom, da se razpiše nagrada za kako slovensko pisano znanstveno razpravo, ni prav nič storjeno. To je palijativno sredstvo, . . . mi pa potrebujemo radikalne operacije!')

Samo ob sebi se razume, da bi stopili prej ali slej tudi pred našo centralno vlado s prošnjo za podporo. Vsekakor bi pa morali seveda imeti do tedaj že kaj pokazati. Pri tem naj ne pozabijo kompetentni faktorji: Kdor mnogo zahteva od države, dobi malo, — kdor malo, pa nič. — Če dobe drugi narodi mnogo večje vsote nego Slovenci, čeprav ima vsak po več od države podpiranih institucij in korporacij, koliko bolj bomo zato upravičeni mi, zahtevati primerno visoke, izdatne državne podpore, kajti dosedaj Slovenci gotovo niso izrabljali tega, kar bi bili smeli **zahtevati**.

Deželni muzej „Rudolfinum“ in njegove znanstvene naravoslovne zbirke.

V kolikor se nanaša diskusija na deželni muzej v Ljubljani, se mislim omejiti strogo le na naravoslovne predmete, s posebnim poudarkom mineralogije in sorodnih strok.

1) Za leto 1909. je deželni odbor kranjski proračunil darila za 3 znanstvene spise po 1000 K, skupaj 3000 K. *Op. uredn.*

Povsod velja dandanes v muzejih načelo: razdelitev dela. V prvi vrsti za naravoslovne predmete. Doba, v kateri je mogla ena oseba obvladati vse naravoslovje, je minila. Danes živimo v času specializacije, če nočemo igrati šušmarske vloge. Tega pa nikakor ne smemo, ako naj bo deželni muzej znanstven institut. Pod drugim naslovom sploh nima eksistenčne pravice! Nam Slovencem mora postati ljubljanski muzej to, kar je Čehom njih muzej v Pragi: zbirališče vseh duševnih sil brez razlike strank in strok. Tu mora biti mesta vsakomur, ki je pripravljen resno delovati.

Princip specializacije nam veleva, da zahtevamo za vsako izmed naravoslovnih strok posebnega znanstvenega referenta, torej enega za živalstvo, enega za botaniko in enega za mineralogijo in sorodne stroke (geologija, petrografija i.t.d.). Toda, kje jih dobiti? Pač težko vprašanje, ko imamo sedaj v Ljubljani dve popolni gimnaziji, pripravnico in licej. Prepričan sem, da prevzame pogojno referat o botaniki za kranjsko floro prezaslужni g. šolski svetnik A. Paulin, če stopi slavni deželni odbor ž njim v dogovor. Referat za živalstvo bi prevzel nemara tudi še kdo radevolje. Glede mineralogije, petrografije in geologije je istotako nekdo pripravljen včasih sodelovati, vsaj kadar bi bival v Ljubljani. Razume se: z ozirom na znanstveno delo. Administrativne agende bi ostale v vsakem oziru vodstvu, ki bi pa poročalo deželnemu odboru le sporazumno z refenti posameznih strok. Ti referenti bi seveda ne bili nikaki deželni uslužbenci, to je že zaradi poklica vsakega posameznega jasno.

Kako urediti zoološki in botaniški oddelek, o tem bi imela odločilno besedo dotična refenta. Omenim naj tu le, da bi zoolog moral dobivati letno stipendijo, da bi se izpopolnjeval na zoološki staciji v Trstu, oziroma v Neapolju. Obvezan bi moral biti, zato prijavljati v slovenskem jeziku poročila o svojem delu in kake znanstvene spise. Botaniku bi bilo krepko pomagati, da bi hitreje mogel izdajati svojo „Flora Carniolica“ i. t. d. Edino z ozirom na mineralogijo in na sorodne skupine naj se mi dovoli zastopati na tem mestu nekaj specialnih misli.

Pred več časom je bilo videti na Tirolskem, kamorkoli si prišel, jezuvite in njih učence, ki so nabirali naravoslovskih objektov: rastlin, hribin, okamenin itd. Znano je, da ima ta red vzgojevališč in srednjih šol v raznih krajih, in zato se je splošno mislilo, da so nabirali izletniki navedenih stvari za take zavode. Ljudje pa, ki vedo, da stremijo jezovitje vedno in povsod za svojimi velikimi

cilji, domnevajo, da ti ekskurzijonisti niso imeli na umu le svojih srednješolskih zavodov, saj hočejo dobiti svoje vseučilišče v Solnogradu! Tu bodo potrebovali naravoslovskih zbirk! Kupiti vse? To bi stalo ogromno denarja, čeprav imajo tudi tam zbirke, kakor v Ljubljani v muzeju. Kaj je torej naravnejše, nego če se pripravljajo tudi v tem oziru tako, kakor veleva to človeku . . . zdrav razum. In mi Slovenci . . .? Koliko imamo na deželi duhovščine, učiteljev, ki ne vedo ob velikih počitnicah kam s časom, koliko je slovenskih visokošolcev, ki so na počitnicah v domači vasi, odkoder nimajo daleč do (morda) najzanimivejših krajev! Ali ne bi mogli ti po navodilu zbirati naravoslovskih objektov ter jih pošiljati od časa do časa vestno etiketovane v centralo, ki nam naj bi bil ljubljanski muzej? In gospodje srednješolski profesorji slovenske narodnosti, ali ne bi mogli tudi ti pri tem delu sodelovati? Ali so oni kaj več nego njih kolegi na čeških srednjih šolah? K tem naj se gre učiti naša inteligenca, posvetna in duhovska, marljivosti, vztrajnosti in dela po načrtu v znanstvene svrhe kakor tudi sploh. Prepričani smemo biti, da pošlje zadostno izobražen Čeh brez izjeme vsak naravoslovni objekt, vsako izkopino, sploh vsako reč, o kateri misli, da bi je želeli v praškem muzeju, nemudoma tja. In mi Slovenci . . . ?

Ne morem si kaj, da ne bi omenil na tem mestu prošnje deželnega odbora vojvodine Kranjske (z 15. dne meseca januarja 1898. leta, št. 345) do vodstva c. kr. geološkega državnega zavoda na Dunaju v zadevi zbiranja geološko-paleontoloških objektov in oddaje dublet deželnemu muzeju „Rudolfinu“ v Ljubljani. Dotičnik, ki je informoval deželni odbor o navedeni zadevi, ni natančno premislil vse stvari, ali pa niti poznal ni truda in težav, ki jih ima geolog pri delu v terenu. Ako opravlja mesece dolgo ob vsakem vremenu svojo službo pod milim nebom, se mora pogostoma sam hote ali nehote omejevati pri zbiranju okamenin. Navadno jemljemo povsod le to s seboj, kar neogibno potrebujemo. Zadostuje naj, če omenim, da geolog pogostoma od 5 do 5 minut ne more jamčiti, da ne najde petrefakta, ki jih mora nabrati; trud je potem poststransko vprašanje, ki postane zlasti v hribih prehitro zelo pomembno za fizične sile preiskovalca. In pri tem naj nabira uradnik, ki je dodeljen morda popolnoma slučajno k mapovanju na Kranjsko, za ljubljanske muzejske zbirke, za katerih razvoj in procvit nima morda niti vzroka zanimati se! To mogoče celo ob zavesti, da ne store v prvi vrsti poklicane osebe niti svoje dolžnosti. Tudi če sodimo

previdno, smemo tu ponoviti, da temelji vsaka taka prošnja na docela enostranskih informacijah. Odtod tako sijajen uspeh do današnjega dne! Edino le narodna zavest in osebna požrtvovalnost mapujočega geologa ga utegneta napotiti, da nabira material za naš muzej, sicer je škoda prav vsake besede. Tudi iz drugih muzejev ne pričakujemo ničesar! V tem oziru upam, da me bodo razumeli — vsaj na podlagi aktov na kompetentnem mestu. —

V publikacijah „Slovenske Matice“ nam je podal gospod prof. F. Seidl monografijo Kamniških planin. Da je bil temu kòs, je obiskaval ob počitnicah več let te Alpe; pozna jih torej gotovo predobro. Preje je prepotoval velik del Krasa. Znana mu je Dolenjska in samo ob sebi razumljivo tudi solnčna Goriška. Zato bi bil omenjeni gospod pred vsem poklican, da bi mu poverila bodoča slovenska znanstvena organizacija nalog, da nam organizuje, oziroma vodi in informuje strokovne nabiralce po deželi. Mislim, da se ne motim, ako domnevam, da nam ne odreče gosp. profesor svoje pomoči v tem zmislu. V kolikor bi šlo za kristalinske hribine, prevzel bi eventualno nekdo vse podrobno delo z veseljem. Tako bi prišli do popolne zbirke z ozirom na slovenske pokrajine.

Ob meji teh pa svet ne bi smel biti za nas zagrajen. Da dobimo objektov, ki se potrebujejo še sicer pri vseučiliškem znanstvenem pouku, treba bi bilo tudi še pripravnega materiala iz drugih krajev. Naša dežela je v mineraloškem oziru namreč zelo revna. Kako dobiti takih predmetov, hočemo pokazati v nastopnem.

Pred vsem lahko pričnemo zamenjavati dublete, ki jih imamo, za druge objekte, ki nam jih ni lahko dobiti. Dalje bi nam morda nabral kak rojak to in ono v tujini, če bi bil poučen o podrobnostih i. t. d. Gotovo bi pa nekdo pričel nabirati na svojih obsežnih potovanjih širom dežel češke krone vse, kar bi se mu zdelo v take namene porabno. Neprimerno uspešnejšo akcijo bi seveda lahko pričeli takole: Avstrijska država ima v raznih kronovinah prav raznovrstnih rudnikov. Ti so neizcrpljiv vir za mineraloga, petrografa i. t. d. Rudniška vodstva ne oddajajo sicer dandanes svojih najdb vsakomur brez denarja, za to bi imela preveč prosilcev. Znanstveni zavodi jih pa lahko dobe, in sicer za navidezno plačilo: za malenkostne zneske, „samo da so plačani“. Treba bi bilo torej le, da se obrne deželni odbor do odločujočega ministrstva, in stvar bi bila tudi v tem oziru v pravem tiru. Uspeh take prošnje bi bil docela drugačen nego spredaj omenjene: s tem se ne obteži noben uradnik na njegove stroške.

Da bi bilo treba nanovo pregledati in deloma tudi moderno določiti vse objekte, ki se nahajajo že sedaj v naših muzejskih zbirkah, zlasti kristalinske hribine, to se razume samo ob sebi. Kako je muzej dandanes preskrbljen z raznimi, v te namene potrebnimi instrumenti in tenkobrusi, mi ni znano. Mislim pa, da ne delam nikomur krivice, če nimam posebno dobrega mnenja tudi o muzejskem instrumentariju; saj ga dosedaj nihče potreboval ni, ker se nihče ni pečal s temi stvarmi. Zato bi se moralo vsekakor skrbeti za nabavo vsaj najbolj potrebnih instrumentov. —

Toliko o muzeju. S tem pa ne priznavamo niti za tronotek, da nimamo še drugih in sicer še mnogo tehtnejših argumentov za svoje nazore.

* * *

Kdor ni naših misli dosedaj, pri tem se nam vidi vsaka beseda „bob ob steno“. Za one, ki nam pritrjujejo, pa končavamo svoj članek z besedami slavnega francoskega zoologa Lamarcka: „Quand on reconnaît qu'une chose est utile et qu'elle n'a pas d'inconvénient, on doit se hâter de l'exécuter, quoiqu'elle soit contraire à l'usage“ — poslednje zlasti z ozirom na namišljeni znanstveni organ, kajti: „Kdor prej pride, prej melje“.

Tone solnce.

Tone solnce, tone nad valovi,
mre nad jadri sladkonemi čas,
v ametistih se bleste vrhovi,
v zlatu koplje se kraj morja vas.

Tone solnce. — Misel se potaplja
težka v duše neprebudni sen,
v čašo žitja pada zadnja kaplja,
čez vrtove tiho gre jesen.

Vojeslav Molè.

Iz tujine.

Milan Pugelj.

orje je šumelo pod menoj vse od jutra do večera in od večera do jutra — silno, nepregledno, neumorno valujoče, zaganjajoče se v bregove, hrepeneče preko njih dalje in dalje, šumeče in ježeče se ob skalah, ki so molele iz njega kakor braniki njegovega razbrzdanega hrepenenja. Brez prenehanja noč in dan so se valili valovi iz sredine, iz daljine, bližali se tihi in preteči, butali ob breg, šumeli so v togotnem in rezkem šumu, razpenjeni in beli se vzpenjali kvišku po obrežju, nenadoma omagovali in skoro rohneč padali nazaj in se razgubljali med skalami in kotanjami.

Brez miru, brez upokojenja — kakor večna mladost, ki jo razživlja in vznemirja neugnano hrepenenje, ki šteje željá kakor pomlad cvetja in nebo zvezd, ki ji ni znana zadovoljnost — tako je morje. Vedno vse križem, na vse strani, na vse kraje, vedno dalje in dalje kakor sla, ki vodi in bega izgubljenca. Ne vidi bregov, ne misli nanje, slepo je kakor koprnenje. Preko njih hoče, kakor bi vedelo za rože, ki cveto v dobravi, kakor bi znalo za senco gozdov, ki bučijo nekje daleč močni in mogočni in se smejejo viharju, razkačenemu nad njih silo. —

Stanoval sem v obmorskem hotelu, mnogo sem samotaril, pisal pesmi in mislil na lepo tujko, ki sem jo videl ob svojih večernih vožnjah v čolnu po morju. Mlad fant me je vozil včasih, črnih las in črnih oči, pel je polglasno neznane pesmi, enakomerno se je vpiral, pogrezal dolga in ozka vesla v mimohiteče valove. Večerilo se je že nekoč, vso morsko gladino je zalilo zlato zahajajoče zarje, tam daleč je samevalo dvoje ribiških ladij z visokimi in široko razprostrtimi jadri, veter, ki sem ga čutil v obraz, se je zdel kakor en sam ogromen in tajen val, ki se ziblje nad valovi in hladi njih togotna in od južnega solnca razpaljena čela. Takrat sem jo zagledal.

Na visokem balkonu starinske vile, ki samuje v daljni obmorski samoti, vsa odeta z vztočnim bahatim zelenjem, potresena s cvetjem, ki se zdi, da cvete iz nje same. Tam je stala visoka in vitka, levico vpirala ob pas, z desnico zastirala temne in ognjene

oči, ki so merile daljino. Ohlapno, skoro prosojno obleko je pri-tiskal veter na bohotno telo, da so se razodevali prelestni udje, da so se dvigale iz njih polne grudi in izginjale zopet v njih kakor potapljajoče se ptice. Zarjavel je bil njen obraz, ampak kakor iz-klesan iz kamena, kakor vdelan v črno ebenovino — obdan od temnih in bogatih las.

„Postoj! Pusti vesla!“ —

Motil me je čolnar, ki je plesketal z vesli, ki je pel neznano pesem in se krčil in iztezal. Sam sem hotel biti, čisto sam v sa-motnem čolnu sredi praznega in neizmernega morja, gledati tujko, prepustiti se valovom, zibati se na njih, sanjati, vdajati se srečno-žalostnemu hrepenenju.

Čudno se je dogodilo. Prišel je tujec, košččen, visok in bled, na večer je sedel v čoln in je vozil pred mano do samujoče vile. In tam daleč sredi morja je potegnil vesla iz valov, vstal je in zapel z mogočnim glasom. In hipoma je stala tujka na balkonu, kriknila je kakor ranjena žival, oprijemala se ograje, posezala z rokami krog sebe kakor v divji omami. Več ni pel tujec, burno je oprijel vesla, čoln je rezal valove kakor nož, letel do brega kakor ptica. Skale so stale tam, kakor nevarne stopnice so se dvigale iz morja in se vzpenjale z višjimi in nižjimi grebeni proti vili, neznanec se je trudil preko njih, obstal v njih sredini, razprostrl roke in samo hipen krik — in lepa tujka je slonela v njegovem objemu. To je bil divji skok — z balkona v naročje ljubljencu, ki stoji sredi skal in čeri, to je bila divja sreča, ki je družila in vezala dvoje vročih src.

Hotel sem ga spoznati, želel sem slišati njegovo govorico, rad bi videl kos njegovega življenja. In ko je sedel pozno v noč sam in zamišljen na hotelskem vrtu, sem se mu pridružil. Rekel je, da ima rad družčino, da se želi vedno raztresti, iznebiti se misli, nekakšnih temnih slutenj, ki prihajajo nanj v samoti kakor pošasti. Bolan je v prsih in včasih mu pride na pamet, da bo nenadoma umrl. Pa se mu hoče živeti, ker je življenje dobro ž njim: dalo mu je denarja in sreče. Doma je daleč na jugu, zdaj potuje tja, naravnost v domovje, da se tam ozdravi. Zdravniki govore o velikem upanju — tudi takrat, kadar jim gleda naravnost v oči. Tudi sam marsikdaj upa: ker je močen, ker je čvrst, ker ni odjenjala njegova sila. Ali pridejo ure, ko se vleče bolezen kakor brezkončna kača naprej in naprej, pridejo težke in temne ure. Umreti — to se pravi: ločiti se od življenja. Pustiti telo, posloviti se od vseh slasti, ki jih ono nudi, preseliti se nekam v nekakšen nadzemski svet, v krdelo

duhov, ki plavajo nad vsemirjem kakor sence. Mlado, čvrsto telo pustiti, ki je ključ do tisoč slasti, do tisoč sreč zemeljskega življenja, pustiti ga, da segnije in strohni.

Njegov glas je bil globok, nekako zamolkel in mogoče zato in morda zaradi vsebine, ki so jo izražale besede, me je objemalo med njegovim pripovedovanjem bolestni vdanosti podobno čustvo. Silovita se mi je zdela usoda, kakor krvoločen orjak od zemlje do neba, brezsrčna, neizprosna: vedel sem, da ga hoče ločiti od nje.

Mislim, da sva bila sama na vrtu. V plinovo svetiljko, ki je gorela tik najine mize, so se zaganjale tropoma večje in manjše vešče, v vetru, ki je dihal iznad morja, so rahlo šumljali in vztrepetavali oleandri, ki so stali po vrtu, spodaj je šumelo morje, valovi so pljuskali od časa do časa, oglašali se v obmorskih skalnih kotanjah s čudnimi in grgrajočimi glasovi kakor utopljeni, tam dalje se je širila lepote polna in omamljiva južna noč.

„Poglejte!“ — se je oglasil tujec, ki je bil umolknil. „Poglejte — ali ste že videli južno noč? Ali ste jo že občutili — to vseobsežno, s čustvi prepojeno? Ali ste že imeli dekleta po svoji volji, divjega, vročekrvnega, in ste sedli ž njim v barko in ste ga ljubili sredi valov, ki so šumeli mimo in bučali, sredi take noči, ki je sijala na vas s tisočermi zvezdami? Še nikoli?“ —

„Nikoli!“ —

In pomiloval me je. „Malo lepega ste doživeli! — Glejte, jaz sem preživel tako noč z dekletom iz tiste vile — kazal je tja, kamor sem se vozil ob poznih popoldnevih — tam nekje sredi morja. Valovi so se gnetli krog naju, zaganjali so se preko ladje, kakor bi hoteli videti srečo, bučali so, kakor bi nazdravljali najini ljubezni. Hej! Lepi večeri to, ko se ti nasmeje gizdava ljuba z balkona in ti pove koketno vest, da nima ključev do sebe! „Prestrezi me!“ — se šali. „Ujemi!“ — „Skoči!“ — pravite. Da! In skoči! Moja ljuba zaupa srcu in rokam tistega, ki ga ljubi!“

Iznad morja se je dvignila pesem mornarjev, slaveča valove, spominjajoče se daljne ljubice, ki živi daleč daleč v domovini in ki je lepa kakor angel in dobra kakor golobica. Tako prjetno je bilo tisti večer sanjati, spominjati se nečesa lepega in izgubljenega.

„Telo mi vzame smrt!“ — je pričel vnovič znanec in prejšnji zanos njegovega pripovedovanja je uničil grenko domnevanje. „In če je resnica, da živi duh večno, kdo bo hodil k Magdaleni, ki kipi v moči in sili, ki hlepj večnožejna po življenju?! Ne!“ — je trdo vratno zanikal. „Jaz ne maram smrti! Jaz ne umrjem!“ —

Pil je močno črno vino, tresel se je v notranjem nemiru, govoril, kakor bi ne vedel, da ga poslušam.

„Ali smrt ne vpraša! Pride, pretrga nit: konec. Izginil bo iz življenja, telo segnije, strohni, spomin nanj se ohladi, umrje. In prišel bo nekdo, ki bo osvojil tisto, katero je on ljubil. Katero je poljubljal v divjih nočeh sredi morja, katero je nosil v svojem naročju, kateri je nudil sebe samega! Ni mogoče, ne zgodi se!“ —

Zamislil se je, v mislih se je smehljajal z drznim in ponosnim smehljajem, govoril pridušeno.

„Ti pojdeš z mano, preljuba! Predno se odpravim na zadnjo pot, pridem po tebe. Pod balkon nemara, tja v sredino skal in te zakličem. „Skoči!“ — In samo umakniti se, en sam korak v stran in ti si mrtva. Kdo te je ubil, kdo te je pahnil v globino, kaj se je zgodilo: moja smrt je brezskrbna! Lahko zapuščam telo, ki sem ga ljubil: mrtvo je, nihče se ga ne dotakne. In če živi duh onkraj groba, tedaj se najdemo v posmrtnem življenju, ki je večno!“ —

Smehljajal se je, zapel je nalahko z nizkim in bogatim glasom:

„Oj mornarji, krmarji vi,
če vas na potu smrt zaloti,
kaj bodo ljube storile,
kak se v solzah topile?“

Smejejo se vetrovi,
smejejo se valovi:
Bodo vas pozabile,
bodo druge ljubile!“

Vstal je, razvnel se je nenadoma, pel je z mogočnim in oblastnim glasom, ki je plaval po morski daljini in se gubil v njenem vrvenju in šumenju.

„Naše duše k njim privrše,
naše duše jih pomoré:
bodo ljube nam zveste,
bodo naše neveste.“ —

* * *

Stanovala sva v istem hotelu in samo stena je mejila najini sobi. Prijateljsko življenje sva živela, hodila sva skupaj po izprehodih, ob poznih večerih sem ga čakal na vrtu, ko je prihajal nekako ponosno vznemirjen in z rdečo rožo v roki od svoje neveste. Ob takih prilikah je govoril v sladki zavesti, da prinaša s seboj Magdalenine poljube, rožo iz njenih črnih in dehtelih las, da prihaja iz objema njenih toplih rok, iz njenega vročega naročja. Pripovedoval je o njej in o svoji ljubezni. Tako jo je ljubil, da je bil ljubosumen na tistega, ki je stopil na njeno senco.

Ob poznih nočeh včasih, ko sva spala v svojih sobah, je trkal na steno in me klical. Vabil me je na balkon, sedal mi nasproti in razlagal vse mogoče. O svoji domovini, ki je daleč in lepa kakor sanje. O njenih gorah, o njenih ravninah, o njenih rožah in o njenem solncu, o visokoraslih in pogumnih fantih, ki ljubijo brezmejno in sovražijo do smrti. O svojem domu, o nevesti, ki jo popelje vanj, o bodočnosti, ki se bliža zaželjena in čarobna.

In tuintam se je spomnil smrti. Nikogar ni, ki bi se ji mogel ustaviti, ki bi ji mogel zabraniti pot in pristop v njegovo življenje. Ne prijavi se, ne trka, ne vpraša; pristopi, kjer in kadar se ji ljubi, in opravi svoj posel. Nič ji ni do mladega življenja, ne smili se ji sreča, ki naleti potoma nanjo. Brez usmiljenja je, brez srca, nevidna in vsemogočna.

Danes ali jutri — ali pojutranjem se konča morda njegovo življenje. Umreti treba, posloviti se od njega, od sveta, od domovja, od Magdalene. Pustiti ljubico nekemu, ki pride od bogvekod, a se mu vda s svojim srcem in svojim telesom tista, ki jo je tako ljubil, da je bil ljubosumen na njeno senco. In žena postane nekemu drugemu, rodi otroke po vrsti, leto za letom.

Zgrozil se je, vznemiril, da so mu trepetale ustne kakor v mrzlici.

„Ne zgodi se to, nikoli se ne zgodi! Ne dam je od sebe, ne dam je nikomur, ni na svetu prijatelja, ki bi ga tako ljubil, da bi mu njo zapustil! V življenju je bila moja in tudi po smrti bo z menoj!“ —

In pričel se je smehljati nekako sladkogrozno — kakor vedno, kadar se je domislil dogodka, ki ga je izumela njegova divja domišljija.

„Čakam sredi skal, sredi ostrih in trdih, čakam, razproستم roke, povabim: pridi, Magdalena! In umaknem se, samo korak v stran — in vse je končano. Kdo jo je ubil, kdo jo je pahnil z višine —: moja smrt je brezskrbna!“ —

* * *

Nekoč se je izgubil. Iskal sem ga po hotelu, po okolici, po bližnjem mestu, vozil sem se po morju, da bi ga ugledal kje sredi valov, ali ni ga bilo. Šele tretji dan na večer se je vrnil. V dolg plašč zaviti je stopil ob pozni uri na vrt, nenavadno blede bil, njegove črne oči so blodile po prostoru kakor izgubljene.

„Kaj se je dogodilo?“ —

Izpočetka je molčal, čez dolgo je izpregovoril z zamolklim, globokim glasom.

„Moj prijatelj — zdravnik je bil tukaj. In vprašal sem ga, naj pove po vesti, naj reče odkrito besedo spričo svetosti najinega prijateljstva!“ —

Pogledal me je, hotel je, da bi ga vprašal. In jaz sem se bal vprašanja.

„Rekel je —“

Tudi sam je prenehal strahoma, a pričel vnovič:

„Rekel je, da je izgubljeno!“ —

Več ni govoril tisti večer, hlastno je pil črno vino, v rdečih progah se je razlila kri po njegovem obrazu, oči so se raznemale, naposled gorele kakor plameni.

O polnoči je vstal, skoro tekkel je po stopnicah doli do morja, odpel čoln in izginil v črni temini.

Čudno nemirno je bilo tisto noč morje. Valovi so šumeli ob bregu kakor besni, votlo grgrali v obrežnih kotanjah, kakor bi se dušili, pljuskali ob skale, kakor bi se z njimi borili, jih hoteli razbiti, razdrobiti. Močen veter je šibil po vrtu oleandre, da so se pripogibali skoro do tal in da je odpadalo njih rdeče in dehteče cvetje kar šopoma. En sam črn oblak je bežal preko neba, kakor bi ga gnala nevidna moč, kakor zločinec, ki ga preganja kazen.

Jaz sem se domislil — grozno mi je bilo, da sem trepetal kakor preplašen otrok. Strah me je bilo morja, ki je bučalo pod mano, zato sem hitel po bregu in se trudil med skalami, iskal, tipal krog sebe, plazil se više, spuščal se niže, še vedno trepetal v čudni grozi.

Tam sredi drobnega obrežnega peska, do koder še posezajo valovi s svojimi senčnimi grebeni, tam sem jo našel: ležečo vznak, z razpletenimi črnimi lasmi, z rdečo rano sredi čela, ki jo je izpiralo morje kakor žejno njene mlade, sočne krvi. Kakor željni njenega telesa so se vzpenjali po njej valovi, dvigali njeno krilo, zaganjali se do polnih grudi, posezali do rahlo odprtih ust kakor želeči njenih poljubov.

Njega nisem videl nikoli več.

Povest Ivana Polaja.

Podlimbarski.

3.

abičil sem trem vojakom, naj počakajo pri zloženi prtljagi, dokler jim ne pošljem iz vasi drugega voza; potem naj nalože in se požurijo v Moravan. „Pa ničesar ne izgubite ali pozabite, ker jaz sem odgovoren za vse!“ Dami sta stopili iz kočije. Takrat sem čutil, da me gospica z bistro radostjo in zanimanjem opazuje, kako se gibčno sučem s svojim konjem in kako zapovedujem z moško odločnostjo. Mož na konju je imel v vseh časih veliko privlačno silo za človeka, posebno za žensko srce in je v nekem oziru res tudi vzvišeno bitje.

Voznikom sem ukazal, naj lepo ob kraju ceste nadaljujejo svojo pot; Žemlički sem velel dati iz zaboja nov, suh plašč, potem so ga posadili v kot kočije. Poleg njega je sedla gospa, gospica se je posadila nasproti na sprednji sedež. Žemlička se je hrabro držal; nobene besede, nobenega vzdihla ni dal od sebe. Stisnjenih ust je slonel v kotu in le takrat je zaškrtnil z zobmi, ko se je pomaknila kočija. „Čim prej boste v Moravanu, tem prej vam pomore zdravnik,“ tako sem ga obodril in dragonc je zatajeval svojo boleost, kakor bi bil iz jekla.

Mnogokrat sem pozneje še popotoval na konju, peš, na vozu ali po železnici, pa nobena pot me še ni toliko razburila kakor tista preko Malih Karpatov po prijetni in neprijetni strani. Vse neprilike in radosti onega pohoda sem si ohranil neizbrisne v zavesti in nikdar še nisem imel prijetnejšega popotnega spremljevalca, nego je bila ona kočija z damama. Česa si ne domišlja mlad podjeten človek v takih slučajih! Dirjal sem kraj kočije v vas po novo priprego. Govorjenje s konja v kočijo ni bilo baš lahko, no govorili smo vendar nekoliko. Zvedel sem, da sta bili dami v posetih v slovaškem trgu onkraj Karpatov, „pri sestri mojega pokojnega soproga,“ je s pomilovanjem govorila gospa. Sicer skupno opravljata poštna posla, a poset je bil tako nujen, da sta se za poldrugi dan morali odtrgati od poštna mize in je bil grajski oskrbnik, pri ka-

terem bo stanoval kapitan, tako prijazen in jima je posodil vprežno kočijo s kočijažem vred.

„Pa imamo tudi svojega konja, prelepega belca,“ je izbuknila gospica. Ni se mogla zdržati, da ne bi iztegnila roke in potipala mojega konja po gobcu. „Baš takšen lep gobček ima naš belec,“ je rekla in jaz sem ji s prijaznim nasmehom povrnil ljubeznivost, izkazano mojemu konju. Zabavna se mi je zdela deklica; vsa od smehljajočega se, brezmadežnega obraza, blestečega se v prvi mladosti, pa doli do drobne nožice, ki je gledala izpod višnjevkastega krila, vsa je bila takšna, da se skoraj nisem upal zazreti v toliko krasoto. Kako to čepi na gugajočem se sedežu, se vpira ob zaprti dežnik ter poigrava s prsti po njegovem ročaju in kakor jaz na sedlu, tako poskakuje ona na sedežu, kakor bi hotela drug k drugemu. Vsaj tako sem si takrat v svojih razkošnih mislih predstavljal položaj. Jahal sem nalašč tik zadnjega kolesa, da bi bil prikrit starejši dami, ki je sedela globoko v kočiji. Vsega me je prevzela dekličina krasota, no, preveč vsiljiv nisem hotel biti. Pogosto sem vprl oko v daljavo in dolgo zrl tja, v tem ko je gospica neprestano gledala na konja in njegovo opremo, na mene in na mojo opravo. Poln blažene opojnosti sem priskakoval na sedlu in moj konj, zavedajoč se efekta, ki ga napravlja, in občudovanja, ki je vzbuja, je tekel strumno in bodro, kakor bi hotel pokazati vrancema, vpreženima v kočijo, da voljno služi cesarju in teče brez biča. Brž sem opazil, kaj gospico zanima, in po tem sem uravnal svoje vedenje: če se je zazrla v konjski gobec, sem lahko nategnil vajeti, da bi žival ne dremala, če se je zagledala v moje blatnate ostroge, je moj čevelj takoj gibčno zaigral z blatnatim stremenom. Takšni naporčki ob radovednem dekletu se včasih bogato izplačajo.

„Gospod Polaj, menim, da ogrskih krajev pač niste zapustili s težkim srcem. Doli v Vašarutu, Šelju in Njaraždu je pač puščoba doma,“ je govorila gospa, ko je kočija po klancu počasneje peljala proti vasi.

„Milostiva, poznate tista madjarska gnezda?“ sem začuden vprašal, misleč si: Glej, gospa pozna vse vasi, kjer sem bil pred par leti nastanjen s Zarubo in Teglom.

„Doli nisem bila, slišala sem pa dosti slabega o njih.“

„Tam doli sem se potikal dve leti, zdaj naposled pa zopet dve leti bolj na severu po slovaških krajih. Bog ž njo, s Košutovo državo, jaz sem se je zelo naveličal.“

„Sicer pa tudi pri nas ni posebnih zabav, ker smo sami malo-meščani in vaščani, ali z Dunajem smo prav ugodno zvezani.“

„V Moravanu imam znanca. Nadučitelj Žerjav je bil v dijaških letih moj prijatelj.“

„Der Herr Scheriau?“ se je razveselila gospica.

„Oho! . . . Prebivali bodete ž njim pod eno streho. V naši hiši je gospod nadučitelj povsem domač. Pri vseh Moravancih je zelo priljubljen gospod,“ je pojasnila gospa z veliko ljubeznivostjo.

„Ali se je že oženil?“ sem vprašal s preveliko radovednostjo.

„Ne še,“ se je oglasilo iz kočije. Ta vest mi ni ugajala; pri njih stanuje in ni še oženjen — hm!

Gospica je odvrnila oko od mene in se zazrla v nasprotno stran, v smrečje. Gotovo ji moje vprašanje ni prišlo vprav. Obrnivši se k meni, je dejala s sladkotnim naglasom: „On je moj učitelj godbe.“ In zasijal je na njenem obrazu tisti izraz otroške samozavesti, ki se pojavi, kadar govorimo o svojih zmožnostih. Molče sem se naklonil v zahvalo za vest, ki je nisem rad slišal.

V vasi, kjer je voznik napojil konje, sem porabil vso svojo zgovornost, da sem se nanovo iskreno zahvalil damama in priporočil Žemlički pogumnost.

„S te strani te pa še nisem videla, Albinica. Kako pa umeš koketničati! Čakaj, čakaj! Pride gospod na konju in ne moreš se ga nagledati!“ je požugala gospa s kazalcem zardeli gospici in meni, ki sem precej hladno sklonil glavo. „Na svidenje torej!“ mi je kliknila. „Naprej z našim vojnim plenom! V treh urah boste lahko pod mojo streho.“

„Kaj toliko še?“

„Na brodu potrebujete celo uro, predno spravite vse vozove čez Moravo. Zbogom!“

Kočija je speljala. Videl sem, da se je gospa skozi tisto kočijno okence, ki je imenujejo Francozi „vasistas“, kar je znano vsakemu začetniku v francoski slovnici, ozrla name.

„Le glejte skozi vasistas name — sem si mislil — toda kar se tiče hvaležnosti, sem vam jo izrazil s polno mero, kar se pa tiče drugih stvari, stoji naj pa opreznost na straži.“ Jezilo me je, da Žerjav še ni oženjen in je tako udomačen na moravanski pošti. No, to jezico sem precej potlačil z mislijo, da najdem v Žerjavo dobrega prijatelja.

Napotil sem se k županu in najel sem poljedelski voz. Kmalu so prispeli vozniki za menoj. Jahaje na čelu voz, sem se globoko

zamislil. „Ne, z Žerjavom se ne bom delil v prijaznosti in milosti poštnih ljudi, dasi zanj nimam nobene sovražne misli več. Sploh je zame ni dolgotrajne srčne zveze na tujem, ki imam tako globoko zasajene svoje korenine v domačo grudo. In bolje je tako!“

Baš sem bil spravil čez Moravo ves svoj izprevod, ko se pripelje po cesti na lahkem vozičku koščat človek s kratko pipo pod cepinastim nosom. Na prvi pogled sem spoznal, da je možak židovskega rodu. V pasji ponižnosti me je vprašal, če sem manipulant dragonskega oddelka, ki pride v Moravan. Ko sem mu pritrdil, se je predstavil kot zalagatelj Majer, rekoč, da ga zelo veseli, da me vidi. „Za vaše konje vas bom zalagal s senom in ovsom, imela bova torej dosti opravka skupaj. Tudi kavarna je pri meni, v prvi hiši poleg pošte, kjer stanujete. Edina in najboljša kavarna v mestu in najboljši gospodje jo obiskujejo. Nadejam se, da se ti dostojni in veseli družbi tudi vi pridružite. Z vsem postreže moja hčerka Marta.“ Pri zadnjih besedah je naredil silno sladek obraz.

Hoteč vsiljivega človeka odpraviti, sem mu rekel, da hoče škadron precej po prihodu v Moravan krme, naj se torej žuri domov.

„Phh... ajvaj“ je vzkliknil, „za to je preskrbljeno! Ključi od gumna so doma in moji ljudje že jedva čakajo, da postrežejo. Pri meni boste lepo redili svoje konje. Slovaškega sena in ovsam imam za vso zimo nakopičenega in prihodnji tedne mi iznova pripeljejo. Če na enem kraju ne bo ugajalo, gremo lahko na drugega, vsi koti bodo do vrha natrpani. In tako zrnatega, čistega ovsam in sladkega sena še nikjer niste dobivali. Tudi kruh za vojake bom dajal, čeprav bo izguba ž njim. Z menoj ne bo nikakih sitnosti in težkoč, niti enkrat mi ne izvržete dobave. V mojo kavarno pa le pridno zahajate; vsako popoldne poigramo na biljarju, zvečer pa kvartamo. Moja starka in hčerka se vas že veselita.“

Zid je bil že pognal, pa je zopet ustavil, kliče name: „A kaj še — ali ni služil v tem polku četnik Tegl, ko so ga bili izpodili iz kadetnice?“

„Služil. Kaj ga poznate?“

„I saj je v Moravanu doma. Phh... ajvaj... vesel, podjeten dečko.“ Skrbno se je ozrl, če ni kdo blizu, potem je tiše pristavil: „On je postranski sin poštarčin, z nekim delavcem. Čudne, grde razmere!“

Ta novica me je osupnila, no, židu tega nisem hotel pokazati.

„Pa zbogom, gospod manipulant! Vsekakor se moram brzo prepričati, je li pri nas dobro postreženo gospodom vojakom. Na svidenje!“ In liferant Majer se je odpeljal.

Vso pot od broda pa do Moravana sem premišljeval o tem, kar sem baš slišal. Da je oni milovidni, razposajeni in prebrisani Tegl, s katerim sem se tako dobro razumel po ogrskih krčmah, sin gospe s pošte in navadnega delavca, to mi ni šlo v glavo. To je bil z moje strani hud predsodek, ker pred Bogom in pred naravo smo vsi enaki in vsi zelo navadni delavci. Vsekakor pa je bila stvar zelo mikavna za premišljevanje. Zaslutil sem, da me v novi postojanki čakajo zanimive reči, takšne, ki smo jih pripravljene poslušati vsak dan, ako se ne dotikajo neposredno našega samoljubja, naše časti in udobnosti.

Pozno popoldne sem se ustavil na namestju moravanskega mesteca. Tri voze sem poslal v sosednje vasi, ker tri čete našega škadrona so bile tam nastanjene. V tem, ko sem dajal vojakom in voznikom potrebne ukaze, je pristopil moj kapitan, kateremu sem javil nezgodo.

„Vem o Žemlički,“ je rekel. „Govoril sem že z našim zdravnikom. Samo izpahnjenje, nič drugega. Bo kmalu dobro. Potem naj pa sedi vso zimo pri vas v pisarni, ker bo itak vaš naslednik. Naj si maže prste s tinto, saj za kavalerista ni sposoben. Takšen material naj mi puste doma, da straži koruzo. Gospe poštarici sem se že zahvalil. Moje stanovanje je v gradu in skladišče za obleko je tudi tam; tja zapeljite. Zdaj boste imeli nekaj časa dela čez glavo, predno pride zopet vse v stari tir.“

Zapalil je smodko in v znamenje naklonjenosti je ponudil tudi meni eno.

„Nisem mislil, da ima Moravan toliko vaškega na sebi. Skoraj sama pritlična poslopja; pa lična in čedna so. Vsekakor se nadejam, da bomo v tem gnezdu prijetno zimovali. Konjski hlevi so večinoma visoki, svetli ter zračni in slame je dovolj, kar je za kavalerista pol življenja. Toliko čistote in udobnosti ni na Ogrskem.“ Tako je govoril kapitan kakor sam sebi, oziraje se na vse strani in zadovoljno kimaje z glavo. „Tudi voda je dobra, mi je javil zdravnik, pa ta rezar boljše pozna vino, konjak pa arak in težko da je pokusil vodo. Glejte, doli ona hiša, ki stoji vzporedno z namestjem, je pošta in poleg v onem poslopju na levo stanujete vi. Hiša je dobrega lica, zelo prijazno sobo imate v pritličju in dobro se vam bo godilo tam. Veseli me, da je moja desna roka tako ugodno nastanjena.“

Kapitan se je nasmejal in meni se je dobro zdelo, da me imenuje svojo desno roko. Moj prednik je bil taka desna roka, ki je bila vedno v kapitanovih žepih in jih praznila. Lahko se pohvalim, da sem bil zares marljiv in vesten podčastnik in tudi glede nastopa v privatnem življenju sem se kazal vrednega dostojanstva, ki me je čakalo. Gledal sicer nisem tako ošabno na svet, kakor zro nanj aristokrati in druga konjska gospoda, ki že od svojega desetega leta motre zvisoka, to je raz sedlo, na siromake, ki capajo po prahu in blatu, ali samozavest sem si pridobil veliko.

Proti večeru me je vedel občinski sluga v enonadstropno lično hišo, ki je bila po precej širokem dvorišču ločena od pošte. Moja soba, obenem stanovanje in pisarna, je imela eno okno na dvorišče, kjer je stalo par lip z orumenelimi jesenskimi listi, drugo okno je gledalo na namestje. Svetlobe dosti. Delo me je že čakalo. Jel sem odpirati svoje pisarniške zaboje in pozno v noč sem skladal papirje in urejeval pisarno.

4.

Ko sem bil stopil drugo jutro ob osmih v poštni urad, da prevzamem naše pošiljatve, sem našel v prostoru za poštne ljudi, ki je bil z leseno ograjo oddeljen od onega za občinstvo, tri pridne dame, zamaknjene v pisanje: obe moji znanki z včerajšnjega pohoda, sedeči ob strani pri majhnih obstenskih mizah, in suhljato žensko osebito z nenavadno rdečim obličjem, sedečo pri srednji veliki mizi. Ta je bila poštna odpraviteljica, steber moravske poštne uprave. Ker nobena dama ni hotela opaziti mojega pojava, sem nalahno porožljaj s sabljo — tega orožja ves čas svojega dolgega službovanja nisem za kaj drugega rabil, ker sem bil miren človek in me nikdar niso klicali na vojsko. Nato je odpraviteljica vzdrhtela, vzpela svoj drobni životek, posegla po lornjetu, ob njeni strani visečem, ga dvignila k očem in me veličastno pogledala. Ker se ji nisem zdel važna ptica, je začela, spustivši lornjet, dalje škrtati s peresom. Še enkrat sem porožljaj in zdajci je poskočila, kakor bi bila na vzmeteh, ter pritekla k linici. V svoji temni obleki, s prišpiljenim rdečim nosom in obličjem je bila podobna majhnemu gibčnemu škratu. Izročil sem ji pooblastilo, ki me je ž njim poveril kapitan, da smem sprejemati vse pošiljatve za škadron. V tem se je ozrla gospa poštarica in mi na moj poklon molče prikimala. Tudi Albina je okrenila glavo k meni in se mi lahko nasmejala.

„Midva bodeva imela dosti opravka eden z drugim,“ mi je z odločnim in pojočim glasom rekla odpraviteljica, ko je prečitala pooblastilo. „Ta dokument morate še v moji navzočnosti podpisati, ker glavna stvar mi je sedaj vaš podpis. Taki so naši predpisi.“

Podpisal sem, nakar je položila predme kup pošiljatev in mi pokazala na pult, ki je bil namenjen za občinstvo. Podpisaval sem sprejemnice. Tik mene za ograjo je delala Albina. Prepisavala je nekaj iz listin, razprostrtih po mizi. Uravnavaajoč svojo pošto, sem se zazrl vanjo, kako prenaša bogve kakšno učenost v svoj folijant, kako izteguje beli vrat, nad katerim se šopirijo temni lasje, spleteni v kite in vzbujajoči strast gizdalinov. Deklico je polila rdečica in njena glava se je živahneje gibala nad papirjem.

Vtem je vstopil nekdo ter glasno pozdravil: Kutmork! Domači dami sta se mu prijazno nasmehnila, obenem pa pogledali name. Ozrl sem se in v prišlecu sem spoznal Žerjava. Bil je prav okusno oblečen, gladko obrit in počesan, uslužljivo se smehljajoč. Stopil sem predenj, podal sem mu z veliko iskrenostjo desnico ter rekel: „Bog te živi, Žerjav! Po tolikih letih se snideva, da bivava zopet pod eno streho.“ Prav iz srede moje melanholije so prišle te besede.

Dotaknivši se moje desnice, je izjavil svoj pozdrav, pa tako mehansko in suho, da me je zbolelo. Še sem ga vprašal, kako se mu godi, a on je pogledal name kakor na tujega človeka, vsa prejšnja uslužljivost in počesana miloba mu je izginila z obraza; zazeblu me je pod njegovim mrzlim pogledom, ko mi je z eno samo besedico prisiljeno odgovoril, da je zadovoljen. Po kratkem, malomarnem priklonu je odprl vratca v ograji ter stopil k poštnim ljudem. Tam je vzel časopis v roke ter sedel k Albinini mizi. Suho in zdržljivo je sedel, kakor bi ga pekla vest. V nevesel izraz se je zastrlo njegovo lice. Z zajčjo nogo, ki je ležala za brisanje prahu na mizi, se je igral, z drugo roko je nervozno prelistaval novine. In na njegovih debelih in rdečih ustnicah sem zapazil prav tisti tanki nasmešek, ki sem ga tolikrat videl pri onem „stricu“, čigar priležnico sem pred devetimi leti poučeval in likal.

Ko sem bil oddal podpisane sprejemnice, me je vprašala poštarica, potrebujem li česa v svoji sobi, več stolov morda, ali še ene mize.

„Ničesar ne pogrešam, milostiva. Lepa hvala! Vse je v najlepšem redu,“ sem odgovoril ter hitel pod milo nebo. Trla me je zavest, da sem se osmešil, jezilo me je, da je moja slovensko govorico ravnodušno in plaho poslušal in mi odgovarjal le nemški. Saj sem govoril le njemu, le zanj, pred pregrajo in ne v neposredni

navzočnosti nemških ljudi! Na dlani bi bil podal domačemu človeku svoje srce, pa ni imel časa sprejeti, ker se je potujčil! Sklenil sem, da družčine tega človeka namenoma ne bom iskal, da se mu pa tudi ne ognem.

Ob enajstih sem se opravil, da posetim svojo gospodinjo prav v njenem stanovanju. Nerad sem šel, toda olikana družba zahteva tako. Poštna hiša je stala vzpredno s hišo, kjer sem stanoval; kakor sem že omenil, je ležalo med obema hišama dvorišče, zadaj za njim se je razprostiral vrt noter do reke Morave. Z obeh hiš so gledala okna na dvorišče in na ulico. V poštno hišo so držala dvojna vrata: sprednja z ulice za občinstvo, zadnja z dvorišča nasproti moje sobe pa za domače ljudi. Kot domač človek sem stopil skozi zadnja vrata v vežo in oddal dekli posetnico, da me prijavi gospe. Čez tri minute sem že sedel v salonu ali sprejemni sobi na fotelju in meni nasproti gospa poštarica razžarjenega lica in veselo razburjena, kakor se spodobi pri prvem sprejemu novega gosta. Ta salon me je presenetil s svojo elegantnostjo. Vse v njem se mi je zdelo fino, z vseh predmetov se je odbijala svetla okusnost. V naglici sem zapazil krasne tapete, dragocene preproge, zagrinjala in pregrinjala, v kotu črno se lesketajoč klavir s pozlačenima svečnikoma — vsa čast mojstru, ki ga je naredil! —, na stenah slike, pri oknih palme in drugo zelenje, tičnik s papigo, majhen steklen ribnjak z vodomedom med zelenjem, v marmor vdelano uro in podobno gosposko navlako, kakršne poprej tako na kupu še nisem videl in dozdaj še ni bila nikdar moja last. Utesnjenega sem se čutil ob takšnem izobilju in pretiranem razkošju in mojo demokratsko dušo je prešinila zavest, kako krivično so razdeljeni božji darovi. Med najrazličnejšimi predmeti je najbolj budila mojo pozornost slika, viseča meni nasproti nad divanom. Zavidal sem slikarju njegovo umetnost, kakor zavidam drznega jahača, gibčnega plesalca, genijalnega goslarja — kdo bi ne zavidal črnokodrega mračnega Kubelika, kadar čehlja gosli in prijetno boža dušo! — sploh vsakega, ki stoji v duševni ali fizični spretnosti nad menoj. Slika je predstavljala maloštevilno rodbino Brunerjevih — tako se je pisala poštarica. Debelušnega in zabuhlega poštarja je slikar izobrazil v pozi starega zadovoljneža, ki z eno roko žvenklja v žepu z lahko pridobljenim denarjem, drugo pa drži na rami cvetoče trinajstletne deklice, ki se je z eno roko oklenila polnega života krasne poštarice.

Moj poset je bil kratek. Z izbranimi besedami sem se zahvalil gospe še enkrat za včeraj izkazano pomoč ter za sprejem v udobno

stanovanje, nakar je s sladkimi besedami vprašala po Žemličkovem zdravju. Potem je izrazila željo, da bi zimovali v lepi složnosti, ter obljubila, da stori vse, kar bo meni ugodno in udobno. Naštela je nekaj takšnih udobnosti: na razpolago mi je vrt, senčnica — čez zimo! —, majhno strelišče na vrtu itd. Potem me je seznanila s svojo domačnostjo: da je eno leto vdova — pokazala je na sliko, rekoč: „Ves takšen je bil moj pokojni dobri Bruner“, da stanuje v njeni hiši baš nad menoj „Herr Scheriau, vaš učeni rojak“, in njemu nasproti neki Klic, pošten in spodoben gospod, iz Berlina doma, da sta oba gospoda pri njej na hrani in oba Albinina učitelja. Vse to je pripovedovala z živahno, v srce zvenečo besedo. Prisodil sem ji štirideset let, no, kljub napredujočim letom sem jo smatral za žensko, ki hoče še krepko živeti in se ne izzivi še tako brž. Njeno gladko, vzlic obilni telesnosti ne zalito lice je dihala krasoto, če se je smejalo ali je bilo vsaj mirno, no, kadar se je zresnilo, n. pr. ko je govorila o pokojnem Brunerju, sem zapazil na njem nelepe, starikave poteze. V krasoti se mi je njen obraz zdel podoben Teglovemu, kadar se je ta v ogrski krčmi veselo posmejal kakšnemu židovskemu dekletu.

Ko sem videl, da prihaja po namestju doli Žerjav z nekim mlajšim gospodom, sem se dvignil in poklonil. „Kadar kaj potrebujete, gospod Polaj, izpregovorite besedo in z vsem vam bo postreženo,“ je rekla gospa, stisnivši mi pri slovesu desnico.

Nadejal sem se, da se razvije moje življenje v Moravanu mirno in gladko, toda že prvi dan me je ugriznila zavist, kadar sem se domislil, da stanujeta z menoj pod eno streho dva moža v najboljših letih, ki sta v takšnih prijateljskih odnošajih s poštnima damama.

Čeprav sem bil prve dni od prvega razsvita do pozne noči vprežen v službo, sem se vendar pri solnčni luči lahko ogledal ves Moravan od konca do kraja. Ob enajstih sem hitel s šopom dokumentov administrativnega značaja v grad h kapitanu, ki mi je podpisaval in dajal potrebna navodila, ki niso bila obsežna, ker kapitan je bil pač izboren jahač, o pisarskih poslih pa ni imel pojma. Spotoma sem pretekel glavno ulico in jo razpoznal; edino postransko ulico sem videl opoldne na potu k obedu, ki sem ga imel pri mesarju in gostilničarju Prohazki. Nič novega nisem zapazil, ker takšna mesteca so si po vsem cesarstvu enaka. Domači prebivalci so bili povečini kmetje in obrtniki, med katere je bila zarad dragega reda posejana peščica uradnikov okrajnega sodišča in davčnega urada. Oskrbnik na gradu grofa Palfija je bil menda najvišja oseba v mestu, ker je občeval samo s potentati svoje vrste in s častniki.

(Dalje prihodnjič.)

Književne novosti.

Oton Zupančič: Samogovori.¹⁾ — To je že četrta knjiga Zupančičevih poezij. In od „Čaše opojnosti“, mladostnih sokov prekipevajoče, do biserov, zbranih v „Samogovorih“ — kaka ponosna pot, vedno kvišku hrepeneča, kako znamenito delo, izvršeno v stalnem boju z življenjem in s seboj! Prav v tem boju in v tem resnem stremjenju pa je rasla tudi pesnikova umetniška sila in se do danes že tako izkristalizirala, da je dosegla že pravo klasično popolnost. Zupančič stoji že v prvi moški dobi; prekoračil je že prag, s katerega je speval Prešeren svoje „Slovo od mladosti“. Ampak ostal mu je še ves mladeniško smeli polet, zato se sme po pravici primerjati z orlom, ki ga nosi v jasne višave krepka, odrasla perot. Razširilo se mu je duševno obzorje in se poglobilo filozofsko-umetniško spoznanje; o nekdanji meglenosti ni niti sledu več, dasi se giblje Zupančič tudi danes še v sferah simboličnih dimenzij. Zdavno že se je otrešel tujih, včasih domačim nasprotnih vzorov, saj je postal mož, ki hoče krepko stati in biti središče svojega kroga, in kje je to mogoče, če ne doma? Ampak pestrost slik in bogastvo idej bi ne bilo, kar bi me opravičilo, da tako govorim o Zupančiču in izredni vrednosti njegovih najnovejših poezij. Poglavitno in odločilno je, da je našel — in sicer z vso gotovostjo in resnostjo — svoje umetniško ravnotežje: to je tisto tajno in idealno čuvstvo, da zna ustvariti v svojih umotvorih pravo razmerje med vsebino in obliko, recimo notranjo obliko. Prvi pogoj taki umetniški dospelosti je seveda fina psihična intuiteta, ki je brez dvoma Zupančiču prirojena v posebni meri. Ampak treba tudi, da ima pesnik, kakor vsak umetnik, popolnoma v oblasti tudi sredstvo, snov, v katero vliva, v kateri modelira vizije svoje poetične duše. Za pesnika je to jezik, ki si ga je moral Zupančič, kakor vsak pisatelj, šele priboriti, si ga takorekoč pokoriti. V tem oziru pa dela naš pesnik naravnost čudeže. Ali je mogoče, sem večkrat vprašal, da je slovenščina tako bogata, tako plastična, tako zelo pripravna, da v njej izraža genijalni pesnik svoja najfinejša čuvstva, svoje najbolj globoke misli tako naravno in domače, tako plastično, da stoje najfinejše abstrakcije pred našimi očmi kakor v mramor vklesani reliefi in kipi starih mojstrov? Saj od pesnika risani prizori kar žive v glasovih ritmičnih perijod in poetičnih prisposodob, da, celo mrtve stvari pejejo, godejo, plešejo, kakor bi jih oživiljal čudodelni glas trakijskega pevca Orfeja. In kar je najbolj čudno, je to, da mora nastopati pesnik tudi kot ustvaritelj jezika, novih besed in pomenov, ne da bi to čitajoči občutili; zdi se nam, kakor da nova podoba zahteva sama po sebi tak izraz, kakor da smo že zdavno slišali to besedo. Za to blagoslovljeno ustvarjanje tudi v področju jezika se imamo seveda zahvaliti i srečnemu slučaju, da je Zupančič rojen v tisti Beli krajini, kjer živi v ljudstvu še danes tista prvotna tvorna sila, ki poraja obenem z novo idejno pridobitvijo tudi primeren in samonikel izraz, ki ne potrebuje pomoči filoloških babic in je vendar sposoben za življenje. In te sile je moral biti deležen tudi belokranjski sin Zupančič. To plastiko podobe in besede sem sicer posebno občudoval v obeh že objavljenih spevih „Jerale“, ampak tudi naš zbornik je tako bogat teh vrtilin, da se ne morem spuščati v naštevanje posameznih primerov. Treba je vzeti knjigo v roke in jo čitati in zopet čitati, kajti „Samogovori“ dihajo pristno in tehtno poezijo, ki ji je za veke

¹⁾ V Ljubljani 1908. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

zagotovljen življenski obstanek. Tudi analize posameznih proizvodov in idejnih skupin ne maram podajati, ampak hočem opozoriti samo in zlasti na najdaljši in najmarkantnejši, pa tudi na najtehtnejši spev z naslovom „Duma“ (str. 88.—98.). Naposled mi je še omeniti, da je razdeljen ta izvrstni zbornik deloma že objavljenih, deloma novih Zupančičevih poezij v pet skupin brez posebnih naslovov, katerim stoji na čelu — motto:

Duša je od tebe bolna
in brez tebe ne ozdravi;
ah, kako se tebi pravi,
roža ti skrivnosti polna?

Še bolj značilno, vsaj za pesnikovo razumevanje življenja in sebe, je „Geslo“ (str. 67.), ki stoji v začetku četrtega oddelka in se glasi:

Kuj me, življenje, kuj!
Če sem kremen, se raziskrim,
če jeklo, bom pel,
če steklo — naj se zdrobim.

Dr. Iv. Merhar.

Goethejev „Faust“ v slovenskem prevodu. Največja pesnitev svetovnega slovstva — kakor imenuje Jakob Minor Goethejevega „Fausta“ — leži v slovenskem jeziku pred nami. Ogromno in izredno težavno delo je tako lepo uspelo, da ni le častno za nas Slovence, ampak pomembno za ves literarni slovanski jug.

Trubarjev izrek: „dollmetschen dem, der die sprachen kann, ist kein arbeit“ ne velja za noben prevod, najmanj pa za „Faustovega“. Kdor hoče prevajati „Fausta“, mora imeti marsikatero lastnost, ki ni vsakemu dana. Pred vsem mora imeti oba jezika, Goethejevega in svojega, popolnoma v oblasti, mora ju znati in poznati. Drugič mora biti sam umetnik po božji volji. In tretjič: biti mora priden, neskončno priden in vesten.

Vse te lastnosti odlikujejo v obili meri našega Funtka. Kdo se pri njegovem imenu ne spominja „Zlatoroga“, o katerem se je reklo, da mestoma nadkriljuje po obliki sam Baumbachov original — pač najlepša hvala, ki se more izreči o prevodu. In Prešernov „Sonetni venec“, najlepše, s čimer se moremo ponašati Slovenci, je preložil Funtek na nemški jezik tako, da bi si sam Petrarca ne mogel želeti boljšega prevajalca.

„Faust“ je seveda delo svoje vrste. Težkoče, s katerimi se ima boriti njegov prevajalec, leže deloma že v izredno komplicirani, mestoma nepregledni snovi — Goethe sam jo imenuje „ein Hexenprodukt“ —, deloma v vedno menjajoči se obliki, posebno pa v jeziku, ki sicer jako naravno zveni, a je neskončno bogat, zdaj tragično resen, zdaj ironično dovtipen, tu naivno lehkoten, tam svečan in veličasten, mestoma angelsko čist in nežen, če je treba pa tudi buršikozno robat in lasciven. In ne le z ozirom na snov se razlikujejo posamezni deli pesnitve jezikovno med seboj, ampak tudi radi tega, ker so nastali v čisto različnih dobah, saj je znano, da je Goethe izdeloval — seveda v dolgih presledkih — samo prvi del „Fausta“ nad petintrideset let. Dočim so bile osnovne točke — uvodni monolog, dialog s famulom, scene z Marjetico — v glavnih potezah že leta 1774. gotove („Urfaust“), je nastala n. pr. „Čarovniška kuhinja“ šele leta 1788. v Rimu. „Posvetilo“ in „Gledališko predigro“ je dovršil Goethe leta 1797. „Valpurgina noč“, omenjena že v „Čarovniški kuhinji“ (v. 2590.), se je razvijala počasi iz

vtiskov potovanja po Harzu (l. 1777.) skoro do zadnje redakcije prvega dela v letu 1806., v katerem je nastal tudi še le „Prolog v nebesih“. Tako nahajamo v okviru klasično umerjenih strani iz Goethejeve zrele dobe poleg romantičnožarečih srčnih tonov stare motive iz „pradedov šare“, zdaj mladostnoživ jezik, zdaj stare reke, arhaizme, idiotizme.

Snov „Faustovega“ prvega dela obstoji iz dveh neenakih krogov, ki nista koncentrična, katerih manjši pa leži popolnoma v večjem. V osredju vélikega kroga stoji tipus Faust, „najbolj simboliški lik germanske poezije“, zastopnik stremečega in blodečega človeštva. Njegova osebnost je nekako vsestranska, meglena, njegovo nastopanje navidez malo osredotočeno, njegov značaj sam s seboj razprt. Le malo one klasične plastike, ki je sicer tako zelo lastna Goethejevim junakom, opazimo na tem „nordskem fantomu“.) V Faustovo nedovršeno in „nedovršljivo“ dramo je vdelana — iz žive skale izklesana — pretresujoča tragedija Marjetice, v kateri nastopa človek Faust tako, kakor nastopa Marjetica v njegovi drami. In ta tragedija je izključno Goethejeva last²⁾, njegova stvaritev, ki nima vira v stari Faustovi bajki, ampak v mladem Goethejevem srcu.

Že iz teh podatkov je razvidno, da Goethejev „Faust“ ni slučajno tako zamotane vnanjosti, ampak da njegova neenotnost logiško izvira iz snovi. Goethe ni nikoli imel namena, obdelati to snov v enotni obliki, temveč je osredotočal svojo skrb le na poetsko in filozofsko popolnost, na zanimivost in ličnost posameznih delov, kar se mnogo manj sklada s principi dramske nego epske umetnosti. Zato nekoč sam imenuje „Fausta“ „rapsodsko (t. j. epsko)-lirsko dramo“, kar je sicer seveda le dovtip, a jako karakterističen.

Toliko v osvetlitev glavnih težkoč, s katerimi se je, kakor rečeno, boriti vsakemu interpretu „Fausta“. Slovenski prevajalec pa je dobil še marsikaj za nameček; tako n. pr. dejstvo, da so večini naših čitateljev že znana mnoga najlepša mesta, osobito neštete sentence, ki liki narodni pregovori tudi v še tako stvarnem prevodu, ako je dosloven — in tak v našem primeru mora biti —, vedno malo „uho žalijo“. Za zgled le par verzov:

167: Greift nur hincin ins volle Menschenleben!	V življenje mi človeško polno sezi!
1323: Das also war des Pudels Kern!	To kodru jedro je tedaj!
2038: Grau, teurer Freund, ist alle Theorie, Und grün des Lebens goldner Baum.	Siv, ljubček, teoriji je značaj, življenja zlati drev pa je zelen.

Kdo bi si jih upal bolje prevesti? In vendar boste zmajevali z glavo in rekli: To ni isto. — Čisto gotovo je isto! Ampak nam teče nekako tako kakor Očenaš v tujem jeziku . . . Sicer pa v teh stvareh nam ne gre zadnja beseda. Morebiti bodo zanamcem drugače zvenele.

Najbolje so se Funtku posrečile krasne stance „Posvetila“, ki se v „Predigri“ deloma nadaljujejo, dalje Faustov uvodni monolog, skoro vsa liriska mesta, osobito Marjetičina scena ob kolovratu, njena molitev pred podobo žalostne Matere

¹⁾ Jakob Minor: Goethes „Faust“. Entstehungsgeschichte und Erklärung, II., p. 32.

²⁾ Erich Schmidt: Goethes „Faust“ in ursprünglicher Gestalt, p. XLVII.

božje, slednjič prizora v cerkvi in v ječi. Te točke, gotovo najlepše v vsem „Faustu“, so tudi v prevodu vprav mojstrsko izdelane.

Glede oblike in besedila se je držal prevajalec, kakor konec svojega „Uvoda“ sam naglašaja, kolikor mogoče izvirnika, kar je gotovo vse hvale vredno. Vendar se mi zdi, da je bilo vestnosti v tem oziru celo nekoliko preveč, kajti mestoma je vsled nje morala trpeti jasnost, mestoma tudi umetniška dovršenost.¹⁾ Tako se je najbrž po tem potu v prevod vrinilo par prav čutnih germanizmov, n. pr. takoj v „Predigri na (!) gledališču“:

43: Ich weiß, wie man den Geist des   To vem, kako se ljudstvu duh miri.
      Volks versöhnt.

227: Das Mögliche soll der Entschluß   Vse, kar je možno, za lase
      Beherzt sogleich beim Schopfe   brž mora sklepe srčno prijeti.
      fassen.

„Den Geist versöhnen (= befriedigen)“ ni isto, kar „duh miriti“, in „die Gelegenheit beim Schopfe fassen“ bi bilo z besedami „priložnost za lase prijeti“ netočno prevedeno, če ne popolnoma nerazumljivo. — Prav tako se mi zdi, da „weben“ (v zmislu wirkend schaffen, hervorbringen, dalje durchweben) s „tkati“ ni pravilno izraženo:

1118: O, gibt es Geister in der Luft,   O, če je v zraku kaj duhov,
      Die zwischen Erd' und Himmel   ki tko med zemljo in med nebom
   herrschend weben.   tajno.

2678: Willkommen, süßer Dämmer-   Pozdravljen, mili, tihi mrak,
   schein,
      Der du dies Heiligtum durch-   ki v tem svetišču tkeš sladak!
   webst!

2715: Und hier mit heilig reinem   Tu s tkanjem svetočistim tudi
   Weben
      Entwirkte sich das Götterbild!   nastal je božji lik nekoč!

„Tko“ bi se dalo v 1119 (seveda mutatis mutandis) morebiti s „snujejo“ bolje izraziti, „tkeš“ v 2688 z „veješ“, „tkanjem“ v 2715 s „snovanjem“ nadomestiti. Seveda zadene v teh primerih prevajalca samo krivda prekoračenja poetske licence, kajti v verzih 503, 506., 3845., 4399. je „weben“ pravilno podano. — Na istem stališču stojim glede besede „Witz“, ki se v širšem pomenu (= Menschenwitz, Inbegriff der Geisteskraft) ne da prevesti z izrazom „dovtip“, ki pri nas, v kolikor je sploh v narodu znan, pomeni le „šala“:

692: In dir verehr' ich Menschen-   Umetnost si človeška, ves dovtip.
   witz und Kunst.

731: Ich werde meinen Witz an deiner   Ne ob umetnosti dovtipa več razkrival.
   Kunst nicht zeigen.

1848: Nun überlaß es meinem Witze!   Zdaj pusti, da me vtipnost vodi!

Na drugi strani pa se je Funtek preveč trudil s prelaganjem tujk, katerih prevajalec osobito takrat nima pravice nadomeščati z domačimi izrazi, kadar nima točnega ekvivalenta zanje ali kadar bi vsled tega trpel kolorit dikcije ali celo zmisel

¹⁾ Istega mnenja je dr. J. Lokar, čigar ocena Funtkovega prevoda je izšla v „Laibacher Zeitung“ 12. januarja t. l., ko je bil ta spis že pripravljen za tisk.

vsebine. Tu je pred vsem „maksima“, naša stara znanka, mnogo boljša nego „ravnalo“, s katerim jo je prevajalec „Fausta“ povsod nadomestil:

106: Der saubern Herren Pfüscherei   Kar čeden (l)' vam zbrzda šušmar,
Ist, merk' ich, schon bei euch   je, vidim, že pri vas ravnalo.
Maxime.

584: Mit trefflichen pragmatischen   V njem pest ravnal pragmatiskih
Maximen.   vrlupustih.

„Maxime“ je bila Goetheju posebno priljubljena beseda, izraz „pragmatische Maximen“ pa je naravnost karakterističen za tisto dobo.¹⁾ Tem manj je kazalo prevajati ju z izrazom, ki ga bo pri nas na prvi pogled marsikdo imel za perfektov particip. — Istotako karakterističen je za Goetheja in Herderja izraz „System“, iz katerega sta bila priredila komično skovanko „Systematelei“. Zato ga ni bilo nadomeščati s prevodom „sestav“:

1998: Mit Worten ein System bereiten   Iz njih se da sestav razviti.

Iz istega vzroka ni kazalo izpuščati iz prevoda izraza „fiziognomija“, s katerim je Goethe cikal na Lavatra²⁾ in njegove „Physiognomische Fragmente“, ki se omenjajo v „Tolmaču“ p. 199:

3537: Und die Physiognomie ver-   In licu mojemu je korenito kos.
steht sie meisterlich.

Tudi beseda „svetotajstvo“ zveni v preprostem Marjetičinem govoru premoderno, nenaravno; „zakrament“ bi ji mnogo bolje pristojal:

3423: Du ehrst auch nicht die heil'gen   Pa tudi svetotajstev ne spoštuješ.
Sakramente.

Sem spada še beseda „nadangel“, ki bi odgovarjala nemškemu „Oberengel“ in ki zelo spominja na izraz „nadlajtnant“. Zakaj je Funtek zavrgel arhangele, staro in dobro ime za to nebeško dostojanstvo, mi ni jasno.

Glede stvarnosti se prevajalcu spričo njegovega poznavanja snovi in jezikovnega znanja ter velike vestnosti ne da nič očitati. Male netočnosti, ki jih bo pa le zelo pazen čitatelj tuintam zasledil, spadajo na račun že omenjenih velikih težkoč, ki leže osobito tudi v obliki ter ovirajo prevajalca v stilu in mu delajo sploh ovire, kakršnih pisatelj originala, ki si ni v nobenem oziru dal vezati rok, ni imel. Tu naj pred vsem navedem verza, ki v prevodu vprav paradokсно zvenita:

41: Sie sitzen schon, mit hohen   Zavihanih obrvi so dospeli,
Augenbraunen,
gelassen da und möchten gern   brezbrži so in radi bi strmeli.
erstaunen.

„Mit hohen Augenbrauen“ je toliko kakor „mit weit geöffneten Augen“, kar s figuro „zavihanih obrvi“ gotovo ni jasno izraženo. Sploh mi ni znano, kako se obrvi vihajo. In „gelassen“ pomeni tu „körperlich ruhig“, čemur ne odgovarja izraz „brezbržižen“. Kdor bi „rad strmeli“ in se je ves dan gnetel okoli kolibe, da bi se slednjič „skoz milosti ozko dver“ preril v gledališče, ta vendar ni brezbržižen. Istotako v prevodu ne zvenita všečno verza:

¹⁾ Erich Schmidt: Goethes „Faust“. Jubiläumsausgabe, I., p. 267 in 281.

²⁾ Erich Schmidt, *ibid.*, p. 322.

- 182: Wer fertig ist, dem ist nichts Kdor je storjen, ni možno mu po-
recht zu machen, streči,
Ein Werdender wird immer a kdor nastaja, je hvaležen vsak.
dankbar sein.

„Fertig“ (popoln, gotov) s „storjen“ ni precizno izraženo, „werdend“ pa stoji tu v zmislu „strebend“¹⁾ in bi se morebiti dalo prevedsti: „a kdor stremi še“. Netočni, deloma težko umljivi so v prevodu še verzi:

- 1989: Und auf des Meisters Worte Na mojstrov uk se dušajte.
schwört.
2158: Ich muß dich nun vor allen Imel sem to za prvo službo,
Dingen da spravim te v veselo družbo.
In lustige Gesellschaft bringen.
2162: Mit wenig Witz und viel Manj tečen nego sebi všečen.
Behagen.
2661: Schaff' mir ein Halstuch von ihrer Zavoj nabavi mi s prsi njen.
Brust.
2683: Er wär auch sonst nicht so Pa drzen ne bi bil tako nemalo.
keck gewesen.
3561: Da ist denn auch das Blümchen Pa gre nedolžnost leč za plot!
weg!

„Dušati se na mojstrov uk“ zveni premalo klasično za „iurare in verba magistri“. Sploh bo vse te verze v prevodu težko kdo na prvi pogled docela umel, zadnjega pa bi si utegnil ta ali oni v zvezi s prejšnjimi Lizikinimi razkritji celo predrastično tolmačiti. — Docela krivo je preložen verz:

3702. Die Zither ist entzwei! an der ist Vse citre je razbil! Ni kje držati
nichts zu halten. zanje.

„An der ist nichts zu halten“ je toliko kakor „an der ist nichts mehr zu be-
wahren“, t. j. citre so docela uničene, niti deloma niso več porabne.²⁾ — Včasih prevajalcu niso bili na razpolago v vsakem oziru prikladni izrazi, tuintam se je vrnila v prevod nevšečna figura:

- 95: Die Masse könnt ihr nur durch Množini le množina dopove kaj.
Masse zwingen.
214: Der Worte sind genug gewechselt. Besed vse splaz je dosti zame.
830: Ein starkes Bier, ein beizender Kipeče pivo, praskajoč tobak.
Toback.
4452: Die Jammerknechtschaft Da ječe te otnem uboge.
aufzuschließen.

Malo ukoreninjenim, nenavadnim izrazom je Funtek bolj naklonjen nego Goethe. Tu bi bilo na pr. omeniti že imenovana „ravnala“, (107, 584: Maxime), dalje „spehovati“ (538: zusammenleimen), „malota“ (680: mein Weniges), „napoj“ (735: Trunk), „črepniti“ (2415: es gibt Scherben), „zlogolk“ (4497: ?), „iz ljubi“ (4578: zu Lieb') itd. „Kopneti“ stoji skoro dosledno za „kopneta“ (459, 492, 793, 3406), „roka“ pa se konsekventno imenuje „dlan“ (844, 2707, 4510, 4512). „Dlan“

¹⁾ Erich Schmidt, *ibid.*, p. 269.

²⁾ Jak. Minor: Goethes „Faust“. Entstehungsgeschichte u. Erklärung, II. p. 219.

Semtertam je bilo treba malo sile, da se je dobila rima:

810: Wir aber wollen nach der Mühle wandern. Mi gremo k mlinu ob Zeleni strugi.

Was tust denn du? — Ich gehe mit den andern. Kam greš pa ti? — Tja, kamor drugi.

1771: Will ich in meinem innern Selbst genießen. Globoko bom užival v duši doli.

3473: Es hat mir in meinem Leben So nichts einen Stich ins Herz gegeben. Nič me zbadlo še nikoli ni tako globoko v srcu doli.

Tuintam pa je prevajalec celo kaj dodal, n. pr. aliteracijo:

548: Sei er kein schellenlauter Tor! Ne lövi glup kričavih glum!

ali notranjo rimo:

1345: Du nennst dich einem Teil, und stehst doch ganz vor mir? Nazivlješ se le del, pa si pred mano cel?

2162: Mit wenig Witz und viel Behagen. Manj tečen nego sebi všečen.

Verzi 4138., 4139. in 4142., 4143. so z ozirom na decentnost v nemških izdajah nepopolni, v prevodu pa popolnoma izpuščeni.

„Tolmač“ bo čitateljem „Fausta“ prav dobrodošel. Ne škodilo bi niti razširiti ga. Tako bi z ozirom na verz 511., ki se naslanja na Minorjevo interpretacijo, kazalo vsekakor vsaj omeniti tudi mnenje E. Schmidta, ki z ozirom na jezik mladega Goetheja trdi, da „geschäftig“ ni isto kakor „schaffend“ (620); tudi „Botschaft“ (765) E. Schmidt ne tolmači splošno z „evangelij“ (kljub verzu 768.), ampak le kot „vest o vstajenju“. — Verza 636. in 637. nista „znan francoski pregovor“, ampak se le izdaleka naslanjata na prislovico „Le mieux est l'ennemi du bien“, katero je bilo trebalo navesti. — Mnogo tesneje se naslanjajo verzi 1995., 1996. (Denn eben wo Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein.) ter 2565. in 2566. (Gewöhnlich glaubt der Mensch, wenn er nur Worte hört, es müsse sich dabei doch auch was denken lassen.) na znani Voltairjev rek: „Si vous ne pensez pas, créez de nouveaux mots“, katerega bi bilo vsekakor kazalo omeniti. — Pri razlagi imena Mephistopheles bi bilo umestno pristaviti oblike, kakor „Mephistophiles“, „Mephotophiles“ (ki luči ne ljubi?), že z ozirom na verz 1350.¹⁾ — Kaj so bili „španski škornji“ (1913), utegne, odkar se pri nas gosposke z natezanjem več ne bavijo, biti le malokomu znano. — Izraz „francoska bolezen“, nima v slovenščini nikake pravice. Res je, da imenujejo Nemci v Nemčiji spolno bolezen „französische Krankheit“ in so jo tudi Italijani imenovali „mal francese“; prav tako pa imenujejo Francozi isto bolezen „les prussiens“ in so jo že davno imenovali „mal italien“. Proti zadnjemu izrazu protestira že Benvenuto Cellini sredi XVI. stoletja v svoji avtobiografiji, ki jo je izdal prav Goethe leta 1803. v nemškem jeziku. V slovenski slovar torej ne gre sprejemati tujih ljudskih izrazov, ki so se bili povrh še udomačili le potom spontane narodnostne antipatije. Pač pa bi bilo kazalo omeniti na tem mestu izraz „mal de Naples“, na katerem bazira ves pasus 2980—2985 in osobito tudi izraz „Napel“, mesto „Neapel“.

¹⁾ August Holder: Das alte Faustbuch, p. 29.

²⁾ Dr. Otto Fest: Einiges über französischen Chauvinismus, p. 42.

Par tiskovnih hib bo treba v prihodnji izdaji popraviti. Tako p. IV Schmiedt (mesto pravilnega Schmidt) in Göchenhausen (mesto Göchhausen). Verz 587. bi se imel pravilno glasiti: „Vsakdo bi hotel kaj o tem spoznati“, verz 976. pa: „Premotil jo je le drugam“. Interpunkcija je pogrešna v verzih 1736. in 1751., istotako numeracija verzov 2650. in 3990.

Vse to pa so malenkosti, hibe in hibice, ki bi v navadnem prevodu niti vpoštev ne prišle, ki se pa morajo omeniti pri klasičnem prevodu, katero ime Funtkovo delo docela zasluži. Tudi je bilo lahko omeniti marsikaj, kar bi bilo težko bolje izvesti. Ako bi hotel navajati krasno uspela, v vsakem oziru popolna mesta, moral bi ponatisniti malone vsega ostalega „Fausta“. Naposled naj omenim le še eno važno točko iz „Uvoda“. Tam pravi Funtek, da je „veliko vprašanje“, ali se kdaj posloveni „Fausta“ drugi del. Rešitev tega vprašanja je pač popolnoma v njegovih rokah. Tudi ako bi se drugega dela kdo lotiti hotel, ga razen njega pač nihče izvršiti ne bo mogel. Sicer pa mi bodi dovoljen na tem mestu nedolžen sofizem: S tem, da je Funtek stavil prevodu na čelo uvodne tri točke, je v tej zadevi že sam prejudicial, kajti „Posvetilo“, „Predigra na gledališču“ in „Prolog v nebesih“ spadajo v okvir celotnega „Fausta“ in „tragedije prvi del“ se začena šele po prologu. Prevod je torej celotno zasnovan in se mora kot tak tudi dovršiti. Naša naloga se mora pri tem seveda omejiti le na izraz — vse prej nego skromne — želje, naj bi nam on, ki edini to more, dal vse, ko nam je dal že toliko. Hvaležnost vseh, ki vedo ceniti tako delo, mu je gotova!

Frid. Juvančič.

Ivan Podlesnik: Knjigovodstvo. II. del. Cena vezani knjigi 6 K 20 h. Aktualna knjiga, zelo primerna sedanjemu času, ko se pri nas Slovencih tako energično pojavlja stremljenje po gospodarski osamosvoji! Ni dvoma, da bo jako dobro služila svojemu namenu.

Avstro-ogrška nagodba. Spisal dr. Ivan Zabukovšek. V Ljubljani 1908. Cena 60 h, po pošti 70 h. Dobiva se knjižica v knjigarni L. Schwentnerja v Ljubljani.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti nam je doposlala 2. zvezek XIII. knjige „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena“ z bogato vsebino. Cena knjige 2 K 50 h.

Martin Krpan v srbskem prevodu. „Srpski književni glasnik“ je prinesel v 1. novembrski številki preteklega letnika (XXI., str. 659.—675.) prevod Levstikovega „Martina Krpana“, ki ga je oskrbel Uroš Džonič. Prevajalec je k prevodu napisal tudi komentar (str. 717.).

O Džoniću se mora reči, da je imel pri prelaganju več pijetete do izvirnika nego Hostnik, ki je v ruski prevod Martina Krpana spravil prav po nepotrebem protinemško ost, katere v Krpanu, dasi je neznansko mikavna politična satira, vendarle ni. Vkljub vsemu temu moramo reči, da mu prevod, ki ga prinaša v proslavo Krpanove petdesetletnice (bil je napisan l. 1858.), ni kaj posebno uspel.

Najbolj so mu delale velike preglavice narodne rečenice, sploh vsa poljudna dikcija, v kateri je pisan Martin Krpan. Mnogokje je izvirnik naravnost krivo umel. Če prevaja „županja“ z „igumanija“, je pri tem najbrže vplivala kontaminacija besed „župan“ in „župnik“, a v srbskem prevodu se je morala povsod izgubiti vsebina, ki jo ima beseda „županja“. Kako si naj pod besedo „igumanija“ Srbi mislijo ono ženo, ki ima med ženami v slovenskem selu (ker je županova žena) največjo veljavo in prvo besedo? — „... od petih zjutraj...“ je menda pač

le v naglici prevedel z „od petlova ujutru“. — „Ali cesar pa tudi ni imel tako boječih ljudi, da bi dejal: nihče si ni upal nadenj;“ prevaja zelo površno „Ali car nije imao tako jake ljude da đâ, ništa se nije uzdao u njih.“ — „Presneta reč vendar, da mu nihče ne more biti kos!“ prevaja zelo preprosto „Čuje se pak, da niko ne može s njim“. „Pisano je pogledal“ ni „slobodno je pogledao“. Tukaj kakor mnogokje se vidi, da prevajalec teksta ni pravilno razumel, da pa se tudi ni za to potrudil. Neumljivo je, zakaj ni pustil v isti obliki pregovora „Kdor hoče iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj“, ki je vendar lahko umeven. Džonić prevaja to mesto: „Ko hoče da ide u Beč, mora se dobro potpasati . . .“ Krpan pa pravi še naprej v zmislu pregovora „jaz ga pa menim s sabo nositi (t. j. ne pustiti zunaj [izven dunajskega obzidja]), koder bom tovoril in dokler bom tovoril. To pointo je Džonić moral izpustiti in zato pravi samo: „. . . ja to činim, gde god budem tovario i dok budem tovario“. Tako je prevod zabrisal še marsikako drugo pregnantno „Krpanovo“!

Marsikako napako je zakrivila naglica. Služabnik pravi „Nikar ti ne misli, da šale uganjam“, kar prevaja Džonić: „Nikako ne pomišljaj, da zbijaš šalu“. Tukaj ni izvirnika razumel, zato prevaja nadalje tudi Krpanov odgovor „Saj bi tudi ne bilo zdravo“ preprosto „Ni najmanje ne bi bilo korisno“, kar je pač zelo brezbarven prevod. S Krpanom šale zbijati bi res ne bilo „zdravo“, ker bi mu Krpan lahko polomil kosti. — „Krpan je kar zijal“ se po srbsko ne pravi „Krpan je ta da zijao“ — mnogo bolje bi bilo samo „Krpan je zijao“ ali „otvori usta“. — „Koga bo družega“ ni prevajalec razumel, zato pravi „Pa baš njega“ (ker govori cesar prej o sinu, ki mu ga je Brdavs ubil), bolje bi bilo „Pa šta će biti! Glavu čemu mu uzeti, pa će biti svega kraj“. „Koga“ stoji tukaj za neosebni zaimsek „kaj“ kakor pri Prešernu „Koga mi je prinesla pevka žila?“ — „Probsti“ je nepravilno za „premikastiti“. Premikastiti je intenzivnejše od premakniti, kakor lomastiti: lomiti, in pomeni močno pretresti. „Skorja“ je Džoniću neznan beseda, ker jo je kratkomalo izpustil, dasi se potem v srbskem prevodu ne ve, ali je jedel Krpan sredico belih pogač. — „Oj tat sežgani!“ pravijo vsi, ko to vidijo; še cesarju se je imenično zdelo, da ima tacega hrusta pri hiši — „O lopove izgoreo da Bog da!“ rekli su svi, kad su to videli, „još se caru nije desilo da ima takvoga diva u dvoru.“ Ta stavek je popolnoma napačen, saj drugi del ni govor cesarjeve okolice, ampak Levstikova opazka. — . . . potem pa obseka pol sežnja dolg ter na enem koncu jako debel kij, pa gre pred cesarja . . . — prevaja Džonić . . . zatim okresa polovinu stabla, i na jednom kraju namesti veliki buzdovm . . .; tudi to ni pravilno prevedeno. — . . . da bo moja država imela mir pred njim; tukaj vendar „pred“ ne pomeni časa, kakor prevaja Džonić. — . . . o svetem telesu . . . ni „Božić“. „Ta (namreč: beseda) je pa uže prazna“ (ne velja nič) pravi Krpan, Džonić pa je prevedel „Pa ova je štala već prazna!“ . . . kadar je kakšno prav žaltavo razdrli“ (povedal kako pametno, jedko, ostroumno besedo) prevaja Džonić „da ne bi samo pokvario pogodbu“. Celega stavka očitvidno ni razumel. — „Sam ne vem, kako bi vendar [premišlja Krpan naglas, ko mu ponudi cesar svojo hčer v zakon], da bi ne bilo meni napak, Bogu in dobrim ljudem pa všeč.“ Džonić ni razumel položaja in stavka, zato piše: „Sam ne znam, kako mi je bilo teško, ali hvala Bogu i dobrim ljudima“. Tudi sledeče prav „Krpanove“ primere prevajalec ni razumel: „Raje bi bil imel, da bi se mi bili utrgali v cerkvi naramnici obé kmalo, takrat, ko bi ravno bil sveče prižigal.“ Džonić pravi za to: „Više sam voleo da su mi se obe ruke iščupale u crkvi baš onda, kada bih sveče palio.“ Naramnice drže

hlače kvišku in če bi se Krpan v cerkvi pri prižiganju sveč iztezal in bi mu popokale, bi mu zdrsnile hlače na tla, kar bilo zanj pač velika sramota (posebno v cerkvi). V prevodu je izgubila ta primera ves sok, vso barvo in bralec se zaman povprašuje po zmislu tih Krpanove, prav „žaltave“ primere. — Takih pomanjkljivosti bi lahko napisali iz tega prevoda še par ducatov. Omenimo nazadnje le še nekaj. Džonič je iz Krpanovega „magistra“ prav po nepotrebnem naredil „učitelja“. Krpan ne ve, kaj je to minister, in ker mu je beseda „magister“ bolj znana, pravi „magister Gregor“ in ne „minister Gregor“. Pri Krpanu deluje narodna etimologija, ki je Džonič ne bi smel popravljati, ker spada k značaju Krpana in njegove govornice. Popravki ali prevodi so v takem slučaju samo kratkovidnost in znamenje površnosti.

S prevodom nikakor nismo zadovoljni, ker se je prevajalec premalo poglobil vanj, ker je delal vse prepovršno in ni v potrebi in možni meri pokazal Srbom, kaj imamo Slovenci v Martinu Krpanu, ki ga še danes (po petdesetih letih) ni v tem žanru noben slovenski pisatelj dosegel, kaj šele prekobil.

J. A. Glonar.

Gledišče.

Slovensko gledišče. A. Drama. Dne 26. januarja se je uprizoril prvič na našem odru izvorni igrokaz v treh dejanjih „Zaklad“, spisal Ksaverij Andrejev.

Igra ni zasnovana slabo. Vidi se ji, da je pisatelj dobro premislil začetek in konec. Dejanja je v igri dovolj, prizori so dokaj efektni, pač pa pogrešamo pogostoma vzročne zveze med tem, kar se je zgodilo in kar sledi. Čisto slučajno je na pr., da pride Štefan baš takrat pred Majdino sobo, ko se mudi Pehač pri svojem zakladu, in isto tako slučajno, da pride Pehač v kresni noči zaklada iskat baš tjakaj, kjer si je Luka izbral svoje prenočišče. Ti možje bi bili kaj lahko zgrešili drug drugega, a kaj potem? . . . Potem bi Pehač pač ne bil rnil ne Štefana ne Luke in bi bil ostal, kar je bil: brezsrčen skopuh! Sicer pa je precej dvomljivo, če je možna pri človeku tako nagla izprememba, kakor jo vidimo pri Pehaču. — Igra seveda nima posebne vrednosti, a napravila je na nas vtisk, da pisatelj ni brez dramatičnega talenta. Lotil se je to pot nekoliko preveč obrabljene snovi!

Razen te izvorne nam je prinesla zadnji čas drama samo še dve noviteti. Dne 2. januarja se je uprizorila prvič na našem odru burka v treh dejanjih „Veleturist“, spisala Karel Kraatz in Maks Neal Prvi akt te burke obeta nekaj. Podlaga za nadaljnji razvoj dramatičnega dejanja ni slaba, žal, da poide pisateljema tako kmalu fantazija, pa tudi dobri — okus. Že v drugem dejanju je precej prisiljenega in banalnega, a ko bi se igra tu dokončala, bi še bilo. Toda pisatelj sta hotela imeti na vsak način tretje dejanje in sta pokvarila s tem domalega vse.

Bolj vredna uprizoritev je bila „Simone“, igrokaz v petih dejanjih, spisal po Champolu Catull de Nion, ki smo jo videli prvič dne 16. januarja, dasi tudi ta igra kake posebne literarne vrednosti nima. Ni lahko iz romana ustvariti učinkujoče drame, a tu se je stvar dokaj posrečila. S predstavo smo bili jako zadovoljni, kajti predstavljalci glavnih vlog: gospodična Winterova, gospod Nučič, zlasti pa gospa Borštnikova so se to pot res odlikovali ter se izkazali prave umetnike.

Reprize so bile zadnji čas sledeče: na novega leta dan popoldne Meškova „Mati“, zvečer „Faust“; na sv. Treh kraljev dan popoldne: „Grof Monte Christo“, 8. januarja zvečer in 10. januarja popoldne „Veleturist“, a dne 24. januarja popoldne Govekar-Parmovi „Legijonarji“.

B. Opera in opereta. Tudi pri operi in opereti smo opažali v zadnjem času neko stagnacijo. Dne 6. januarja zvečer se je ponovil še enkrat „Zrinjski“, dne 10. januarja se je pela tretjič v sezoni „Prodana nevesta“, 22. januarja šestič „Madame Butterfly“, a 24. januarja petič „Carmen“. Edina operna noviteta zadnjega časa „Giroflé-Giroflá“, ki se je pela 12. in 14. januarja, ni uspela kdovekaj.

Dr. Fr. Zbašnik.

Med revijami.

„Planinski Vestnik“. Z dejanjem in z besedo deluje „Slovensko planinsko društvo“ ne le v prosep slovenske planinstva, ampak v pospeševanje zmisa za krasoto prirode sploh ter v dejansko spoznavanje, pripoznavanje in ščitenje lepote naše domovine. Stik med širšo slovensko javnostjo in med „Planinskim društvom“ posreduje društveno glasilo „Planinski Vestnik“ že petnajsto leto. S tekočim letom je stopil pred naše občinstvo „Planinski Vestnik“ povečan in pollepšan; razkazoval bo Slovencem domovinske krasote tudi s slikami, in sicer z umetniškimi prilogami in s podobami v tekstu. — Naj bi pristopilo „Planinskemu društvu“ z novim letom mnogo novih članov in sicer pravočasno, da se jim bo moglo postreči s „Planinskim Vestnikom“, ki ga dobivajo kot člani zastonj. Letna društvena članarina znaša 6 K, naročnina 1e na „Vestnik“ 4 K na leto. Listu je oskrbljena kakor se nam poroča, bogata poučna in zabavna vsebina.

„Slovenska antologija v poljskih prevodih“ izide, kakor se nam poroča spomladi. Previde preskrbi s sodelovanjem našega sotrudnika g. Moleta, ki napiše knjigi tudi literarno-historičen uvod, modern poljski pesnik.

„Świat Słowiański“ je priobčil v prosinčevi številki med drugim simpatično pisan članek o Primožu Trubarju in oceno nedavno izišle brošure A. L. Szymańskiego „Med Slovenci“, kateri očita premalo objektivnosti in sicer po vsej pravici.

V. M—č.

Splošni pregled.

† Vela Nigrinova. Silvestrovega preteklega leta je v Belgradu po dolg mučni boleznih zatisnila oči v večno spanje umetnica po volji božji, ena najboljših glediških igralk, kar smo jih imeli Slovenci, Vela Nigrinova. Vela Nigrinova kot umetnica ni bila znana in čislana samo v Belgradu, kjer si je stekla v teku svojega več kot petindvajsetletnega delovanja osobito kot tragedinja za srbsko gledišče nevenljivih zaslug, temveč tudi med Čehi, Nemci, Lahi in Francozi, da ne omenjamo nas Slovencev, med katerimi je začela svojo karijero. Kako priljubljena je bila med brati Srbi, se je videlo zlasti ob njeni bolezni, ko je bila ves čas predmet najiskrenejših simpatij. Vest o njeni smrti pa se je sprejela z odkritosrčno žalostjo na vsem slovanskem jugu. Bodi ji časten spomin!

Spomini na francosko dobo. Ob stoletnici Napoleonove „Ilirije“ namerava „Matica Slovenska“ izdati „Zbornik“ o zgodovini naših dežel v tedanji dobi. Važen zgodovinski vir pa je ustno sporočilo narodovo, ki se izraža v raznih pripovedkah, anekdotah, pesmih. Zdaj je še najti mnogo blaga te vrste med ljudstvom, a skoro bode izginito popolnoma. Da otme pozabljivosti ljudske spomine na francoske čase, je sklenila „Matica“, jim posvetiti posebno knjigo. Zato nujno prosi svoje člane, da bi blagovolili sodelovati pri nabiranju tega narodnega blaga. Vpoštevati je zlasti: pripovedke o bojih s Francozi, narodne pesmi o Napoleonu in Francozih, pregovore, pisma in zasebne rokopisne podatke, krajevna imena, narodne izraze (morda tudi običaje), ki so francoskega izvora, na pr: „mêr“, „fronk“, tudi podobe, orodje, knjige in napise iz francoske dobe, izkratka vse, kar je še preostalo sledov nekdanjega francoskega vpliva na zgodovinski razvoj našega naroda — Iz Črnomaljskega okraja nam je že došla zbirka takih spominov; treba jo je le še izpopolniti s poročili iz drugih krajev naše domovine. Vsako poročilo bode dobro došlo. Ono gospodo in društva, ki bi hotela prevzeti nabiranje tega gradiva v svojem okraju, naj naznanijo svoja imena „Matici Slovenski“ v Ljubljani. —

Odbor „Matice Slovenske“.

Listnica uredništva. Gospod Niko.

„Da bi svoj obup opeval,
primem harfo jaz v roko . . .“

Imate prav, da greste med harfiniste! — Gosp. Starogorski. Vsak mesec ero ali dve pesmici nam hočete poslati. Jako ljubeznivo! Vender prosimo: Raje nikar! Vaše „Dobro jutro!“ s skrajno slabimi rimami (ji - mi, je - je, se - je) nas je spravilo že navsezgodaj v slabo voljo. Sicer Vam pa tudi mi želimo veselo novo leto! — G. F. M. Vi pojete:

„Po cesti gredo,
ob luninem svitu gredo
in glasno prepevajo fantje,
da nikdar tako“

Res, da nikdar tako! Še lepša je „Pravljica“. Zal, da je ne moremo natisniti! — Gosp. O. G. Gorica. Vaši verzi obetajo talent! Samo malenkosti so še, ki nam branijo, da jih ne natisnemo. — G. Vladimir Vasiljevič. „Drznem se Vam pokazati ta spis . . . Upam, da boste vsaj nekoliko zadovoljni z njim!“ „Nekoliko“ smo že zadovoljni z Vašo stvarjo, toda to ni dovolj. Predmet, ki ste se ga lotili, je star in morali bi ga obdelati vse drugače, da bi še mikal. In čemu se godi stvar v Rimu? — G. Ks. A. Tudi Vi ste zašli med Italijane in tuži Vi obdelujete star predmet! — Vse pesnike, ki se boje našega odgovora v listnici, prosimo, da nam svojih proizvodov raje ne pošiljajo, kajti za privatno korespondenco res nimamo časa.

Popravek. V 1. letošnji številki, stran 27., vrsta 15. odzgoraj, čitaj „sistematično“ namesto „sistematične“ in na isti strani, vrsta 20.—21., čitaj: „sistematično z znanstvenimi proizvodi“ namesto „s sistematično znanstvenimi prdizvodi.“

